

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Dálného východu

Bakalářská práce

Jana Hejdová

Vztahy Číny a tureckého kaganátu

Relations between China and Turks

Praha 2012

vedoucí práce: Mgr. Jakub Maršálek, Ph.D.

Poděkování:

Ráda bych poděkovala vedoucímu bakalářské práce Mgr. Jakubovi Maršálkovi, Ph.D. za jeho cenné rady a připomínky při zpracovávání tématu.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 7. 8. 2012

.....

podpis

Anotace:

Bakalářská práce pojednává o vztazích Číny a tureckého kaganátu v období dynastií Sui a Tang. V první části se věnuje problematice vztahů Číny a stepních etnik v průběhu čínských dějin. Práce se dále soustředí na založení tureckého kaganátu, jeho vnitřní uspořádání a vývoj od jeho založení do první poloviny sedmého století. Hlavní část práce se věnuje samotnému popisu turecko-čínských vztahů. Hlavními písemnými prameny práce jsou dynastická kronika *Jiu Tang shu* a Sima Guangovo *Zrcadlo ke správné vládě*, proto je kladen důraz zejména na kontakty vojenské a diplomatické.

Annotation:

This bachelor thesis deals with relations between China and Turkish qaghanate in the time of Sui and Tang dynasties. In the first part it focuses on questions of relations between China and steppe ethnic groups in the course of Chinese history. This piece of work emphasizes the establishment of Turkish qaghanate, its internal structure and development from its inception to the first half of the seventh century. In the main part it focuses on description of Turkish-Chinese relations. The main sources for this thesis are dynastic chronicle *Jiu Tang shu* and Sima Guang's *Comprehensive Mirror to Aid in Government* and because of that the thesis focuses mainly on military and diplomatic contacts.

Klíčová slova: dynastie Sui

dynastie Tang

turecký kaganát

zahraniční vztahy

stepní etnika

Key words: Sui dynasty

Tang dynasty

Turkish qaghanate

foreign relations

steppe ethnic groups

OBSAH:

1. Úvod	7
1.1 Poznámky k transkripci, znakům a citacím	8
1.2 Použité zkratky	8
2. Vztahy Číny a stepních etnik v průběhu čínských dějin	9
2.1 Severní hranice Číny v druhém tisíciletí před naším letopočtem	9
2.2 Vývoj v severní Číně v období mezi lety 1045-650 př. n. l.	9
2.3 Raní kočovní pastevci na severu Číny (650-350 př. n. l.)	10
2.4 Vztahy zhouských států se stepními etniky	11
2.5 Kočovní <i>Hú</i> 胡 a jejich vztahy s čínskými státy v Období Válčících států	12
2.6 Stepní politika první císařské dynastie – dynastie Qin	14
2.7 <i>Xiōngnú</i> 匈奴 a zahraniční politika na počátku doby Západní Han	15
2.8 Upuštění od politiky <i>heqin</i> a expanzivní politika císaře Wudiho	16
2.9 Vztahy se Xiongnu po smrti císaře Wudiho, v době dynastie Xin a Východní Han	17
2.10 Vznik prvních kočovnických dynastií v dobách zmatku po pádu dynastie Han	19
3. Politický vývoj v Číně od 2. pol. 6. do 1. pol. 7. stol.	22
3.1 Od roztržitosti k postupnému sjednocení říše	22
3.2 Dynastie Sui	23
3.3 Vlášda prvních dvou císařů dynastie Tang	24
4. Zformování tureckého kaganátu, jeho vnitřní uspořádání a vývoj od 2. pol. 6. do 1. pol. 7. století	26
4.1 Legendy o původu Turků v kronice <i>Zhou shu</i>	26
4.2 Založení tureckého kaganátu	28
4.3 Vnitřní uspořádání turecké říše	29
4.4 Východní a Západní turecký kaganát	31
4.5 Nástupnický systém	31
4.6 Dějiny tureckého kaganátu od 2. pol. 6. do první pol. 7. století	32
5. Vztahy Číny a tureckého kaganátu od počátku 7. století do 1. pol. 8. století	37

5.1	Dynastie Sui a její vztahy s tureckým kaganátem.....	37
5.2	Role Turků při založení dynastie Tang a turecko-čínské vztahy za císaře Gaozua	42
5.3	Li Shiminova taktika vůči Turkům a zánik Východního kaganátu	45
5.4	Vztahy se Západním kaganátem za císaře Taizonga a Gaozonga a zánik této říše	49
5.5	Snahy o obnovení Východního kaganátu a jejich úspěšné završení roku 683 n. l.	52
5.6	Vývoj vztahů mezi Čínou a tureckým kaganátem od konce vlády císaře Gaozonga, přes uzurpování moci císařovnou Wu, až po vládu císaře Ruizonga.....	55
5.7	Císař Xuanzong a jeho konečné vypořádání se s Východním kaganátem	59
6.	Závěr	63
7.	Použitá literatura	65
8.	Internetové odkazy	68
9.	Přílohy.....	69

1. Úvod

Vztah Číny ke světu vně jejích hranic naznačuje už její označení „Říše středu“ 中国. Číňané chápali vše vně svých hranic jako území obývaná „barbary“ a jakékoli kulturní a společenské zvyklosti odlišné od těch čínských za podřadné. Jak uvidíme v první kapitole, která je věnována vztahu Číny a stepních etnik v průběhu čínských dějin, není označení „barbaři“ zcela na místě. Tomuto tématu se z českých sinologů věnoval zejména Jaroslav Průšek, který se však ve své práci *Chinese Statelets and the Northern Barbarians 1400-300 BC* zabýval pouze obdobím starověku a následující období nezpracoval. Tato kapitola bude tudíž vycházet zejména ze sekundární literatury zahraničních autorů a popíše vývoj těchto vztahů od období, kdy se obě civilizace začaly vzájemně odlišovat až do období Severojižního rozdělení.

Hlavní část bakalářské práce se věnuje vztahům čínské říše a tureckého kaganátu od počátku sedmého století do poloviny osmého století. Abychom mohli proměny těchto vztahů pochopit, musíme si nejprve vývoj v obou říších zasadit do historického kontextu. Každé říši bude proto věnována samostatná kapitola, kde bude ve stručnosti popsán její vývoj od poloviny šestého do poloviny sedmého století. Poté přistoupíme ke zmapování vztahů obou říší v již zmíněné době. Tato stěžejní kapitola bude vycházet jak ze sekundární literatury v západních jazycích, tak z primární literatury, kterou jsou císařské kroniky *Jiù Táng shū* 舊唐書 (Staré dějiny Tangů)¹ a dílo songského historika *Sīmǎ Guāng* 司馬光 (1019-1096 n.l.) *Zīzhì Tōngjiàn* 資治通鑑 (Zrcadlo ke správné vládě)². Kvůli povaze těchto pramenů budou zpracovány zejména vztahy diplomatické a vojenské. Přičemž bychom měli mít stále na paměti, že „kompilace oficiálních dějin byla vždy prováděna jako vědomý politický akt vykonávaný občas pod extrémním politickým tlakem“ (CHC 1979: 39) a určité pasáže byly „vždy předkládány trůnu ke schválení“ (Yang 1961: 50). Profesor Liansheng Yang ve svém článku rovněž zmiňuje,

---

¹ Autorem kroniky *Jiu Tang shu* (Staré dějiny Tangů) je historik *Liú Xù* 劉昫 (887-946 n. l.), který ji zkomponoval v Období pěti dynastií za vlády dynastie Pozdní Liang 後梁 (*Hòu Liáng*) (907-923 n.l.). Kniha původně nesla pouze označení *Táng shū* 唐書 (Dějiny Tangů), ale za dynastie *Sòng* 宋 (960-1279 n.l.) bylo vydáno novější zpracování dějin dynastie Tang, které dostalo název *Xīn Táng Shū* 新唐書 (Nové dějiny Tangů). Teprve po vydání této kroniky přibýlo k původnímu označení starší verze ono „*jiù*“ 舊, neboli „starý“. (<http://baike.baidu.com/view/252932.htm>)

² Dílo pokrývá období od roku 403 př. n. l. až do roku 959 n. l. a dobu vlády 16 dynastií. (<http://baike.baidu.com/view/27696.htm>)

že v kronikách proti sobě působily dva principy – princip pravdivého zaznamenávání a vhodného utajování³, které jsou oba v textech kronik zastoupeny hojnou měrou. (tamtéž: 49-51) S ohledem na zmíněné skutečnosti je třeba přistupovat ke každé informaci kriticky a mít stále na paměti, že se jedná pouze o informace z jedné strany. Ideální by bylo porovnat turecké a čínské prameny, ovšem pro období prvních dvou kaganátů nemáme turecké prameny žádné. Jedinými zachovanými prameny jsou tři kamenné stély, které byly vztyčeny až během období po obnovení Východního kaganátu roku 683 n. l.. Z kusých překladů do západních jazyků je zřejmé, že spíše než turecko-čínské vztahy zachycují stély důvody zániku tureckého kaganátu a rady, jak mu v budoucnu předejít. Přesto by bylo jejich zpracování jistě zajímavým námětem budoucího studia.

1.1 Poznámky k transkripci, znakům a citacím

V textu bakalářské práce je užita mezinárodně uznávaná transkripce *pīnyīn* 拼音, která by měla případným čtenářům pomoci ve snazším vyhledávání termínů v cizojazyčné literatuře. V práci jsou dále vzhledem k pramenům použity výhradně klasické znaky 繁體字 (*fántǐzì*). Podtržení vlastních jmen a názvů je v případě citací z dynastických kronik zachováno podle textu, ze kterého bylo čerpáno. Do citací ze Sima Guangova Zrcadla ke správné vládě bylo podtržení doplněno, aby byl zachován jednotný ráz celého textu. Práce se rovněž snaží dosáhnout kompromisu mezi doslovným a literárním překladem, jestli se to podařilo, musí posoudit čtenář sám.

1.2 Použité zkratky

CHC	Cambridge History of China
JTS	Jiu Tang shu
ZS	Zhou shu
ZZTJ	Zizhi tongjian

---

³ Koncept byl takový, že historik za své záznamy nesl zodpovědnost vůči všemu v Podnebesí a budoucím generacím. (Yang 1961: 49) Běžnou praxí však například bylo, že nedostatky jinak ctnostného muže nebyly zmiňovány v jeho biografii, ale na jiném místě v textu. Někteří historici se domnívali, že tak dojde k „povzbuzení morálky, zatímco zůstane dodržen princip pravdivého zaznamenávání“. (tamtéž: 52)

2. Vztahy Číny a stepních etnik v průběhu čínských dějin

2.1 Severní hranice Číny v druhém tisíciletí před naším letopočtem

Už za dynastie *Shāng* 商 (1550-1045 př. n. l.) existovala v dnešní severní Číně oblast, kterou bychom mohli charakterizovat jako přechodnou. Konkrétně se rozpínala od dnešních provincií *Hēilóngjiāng* 黑龍江 a *Jílín* 吉林 na východě až po provincii *Xīnjiāng* 新疆 na západě. Tato oblast, kterou budeme dále nazývat „Severní zónou“ 北方地區 (*Běifāng dìqū*), představovala už zhruba od třináctého století před naším letopočtem jasně rozeznatelný kulturní komplex odlišný od kultury, která vzkvétala v Centrální planině 中原 (*Zhōngyuán*). Na oblast Severní zóny ovšem nemůžeme nahlížet jako na nositelku jedné kultury, spíše bychom v jejím rámci mohli hovořit o dosti odlišných společenstvích, která sdílela některé společné rysy, zejména inventář předmětů z bronzů. (Di Cosmo 1999: 885-886)

Severní zóna fungovala jako filtrační a spojovací oblast mezi Centrální planinou a Střední a severní Asií. (Di Cosmo 2003: 45-46) Archeologické nálezy odhalily, že Severní zóna byla v kontaktu s oběma těmito oblastmi. V shangských královských hrobkách v Anyangu 安陽 (*Ānyáng*) bylo nalezeno mnoho bronzových předmětů ze Severní zóny. (Di Cosmo 1999: 902) V Anyangu byly rovněž vykopány válečné vozy, o nichž mnozí badatelé soudí, že do Číny musely být importovány kolem třináctého století před naším letopočtem ze Západu, skrze Střední Asii.⁴ (Di Cosmo 2003: 29)

2.2 Vývoj v severní Číně v období mezi lety 1045-650 př. n. l.

V druhém tisíciletí před naším letopočtem provozovala většina kultur Severní zóny smíšené hospodářství, kdy bylo zemědělství často kombinováno s doplňkovými aktivitami jako například s pastevectvím, lovem divoké zvěře či rybolovem. Od konce druhého tisíciletí před naším letopočtem můžeme však v Severní zóně pozorovat začínající přechod od hospodářství založeného na zemědělství k hospodářství založenému na pastevectví. To dokládají nálezy stále většího množství kosterních pozůstatků býložravých zvířat, zejména hovězího dobytka, ovcí a koní. (Di Cosmo 1999:

---

⁴ Názor, že válečný vůz byl do Číny importován, je podporován faktem, že před představením válečného vozu v Číně žádné jiné vozy tažené dobyt看em nebyly, zatímco ve Střední Asii se válečný vůz vyvinul z vozů určených pro přepravu lidí a zboží. (Di Cosmo 2003: 28, 30)

886) Pasterectví tedy začalo hrát v Severní zóně hlavní roli, ale stále bylo doplňováno zemědělskou produkcí a lovem zvěře. Archeologické průzkumy rovněž odhalily, že společenství ze Severní zóny zůstávala stále převážně usedlá, což dokazují trvalá sídliště. (Di Cosmo 2003: 65) Zdá se, že v tomto období rovněž vzrostl význam koně, neboť v pohřební výbavě bylo možno nalézt větší počet i vícero druhů koňských postrojů, ale i samotné oběti koní. (Di Cosmo 1999: 912) Nálezy v Severní zóně naznačují, že na severovýchodě Číny existovalo na počátku osmého století před naším letopočtem alespoň jedno středisko jízdy na koňském hřbetu. V jižní části Severní zóny je jízda na koňském hřbetu doložena až v šestém století, v oblasti Centrální planiny až ve čtvrtém století.⁵ (Di Cosmo 2003: 65; Di Cosmo 1999: 912)

2.3 Raní kočovní pastevci na severu Číny (650-350 př. n. l.)

V tomto období se na severu Číny začíná objevovat tzv. skythská trojice, což je souhrnný název, který je archeology používán pro určování raných kočovnických kultur.⁶ Tvoří ji zbraně, koňské postroje a předměty zdobené ve zvířecím stylu. (Di Cosmo 2003: 57-58) Raní kočovníci se ale v žádném případě neobjevili v Severní zóně náhle a jednotně. Archeologické nálezy z oblasti Centrální zóny ukazují na různá společenství, z nichž některá vykazují daleko větší postup směrem ke kočovnictví, zatímco jiná vůči předchozímu období přílišnou změnu nevykazují. Jedním z center „pravého“ raného kočovnictví byla oblast kolem dnešního Pekingu 北京 (*Běijīng*). Odkryté pohřební výbavy naznačují, že této oblasti dominovali válečníci jezdící na koni. V oblasti dnešního Vnitřního Mongolska 內蒙古 (*Nèiměnggǔ*) bylo naopak odkryto naleziště, které nám podává důkazy o společenství, které chovalo koně a obětovalo je,

---

⁵ V západní a Střední Asii se rané jezdeckví na hřbetu koně datuje do počátku druhého tisíciletí před naším letopočtem. Společenství z této oblasti zůstávala až do počátku prvního tisíciletí před naším letopočtem závislá na zemědělské produkci a měla svá stálá sídliště. Práví kočovní pastevci, pravidelně cyklicky migrující podle ročního období na různé pastviny, se objevují až na počátku prvního tisíciletí před naším letopočtem. Vědci však stále neví, čím byla tato změna způsobena. Přejít na kočovné pasterectví zůstává zvláštním fenoménem, zejména uvažíme-li, že předpokladů nutných pro vznik kočovného pasterectví – tj. zvládnutí techniky dojení, přepravy na voze taženém zvířetem a jezdeckví – bylo dosaženo v oblasti Střední Asie, Kazašské stepi a Sibiře již v druhé polovině druhého tisíciletí před naším letopočtem. (Di Cosmo 2003: 26, 33)

⁶ Označení „skythská trojice“ vzniklo podle Skythů, historicky prvních stepních nomádů, kteří zhruba od osmého století před naším letopočtem obývali oblast severně od Černého moře. Z archeologických nálezů jasně vyplývá, že rané kočovnické kultury blízké Skythům začaly převládat ve stepích Střední Asie v první polovině prvního tisíciletí před naším letopočtem. (Di Cosmo 1999: 924)

ale nemělo příliš vyvinutou jízdu na koni. Kovový inventář naznačuje, že se jednalo spíše o pastevce a lovce, než o rané kočovníky. Zdá se také, že měli kontakty jak s kočovníky, tak s lidmi z Centrální planiny. Nalezené artefakty dávají tušit typickou společnost pastevců, která se ještě nestačila vyvinout do pravého kočovnictví, ale kterou bychom možná mohli ztotožnit s etniky, která se v čínských pramenech objevují pod označením *Róng* 戎 a *Dí* 狄 (Di Cosmo 2003: 74-76)

Otázkou nicméně nadále zůstává, jak se „praví“ kočovníci do Severní zóny dostali. Mohli do této oblasti přijít odjinud, ale kočovnický způsob života mohl být rovněž výsledkem vnitřního vývoje, který byl stimulován vnějšími podněty, nebo tlaky. (tamtéž: 79-80)

2.4 Vztahy zhouských států se stepními etniky

Z čínských pramenů víme, že už v době dynastie Shang a Západní Zhou Číňané válčili s mnoha obyvateli severní hranice královské domény, zejména s kmeny *Xiānyǔn* 獫狁 a *Rong*. (tamtéž: 107) Za dynastie Východní Zhou se faktická moc Zhouů omezovala jen na bezprostřední okolí zhouského hlavního města a význam jednotlivých regionálních států vzrostl.⁷ V období Letopisů byly čínské státy v permanentním válečném stavu a neuplynul jediný rok bez války (Maršálek: 14.5.2010).⁸ Hlavním cílem států bylo v této atmosféře neustálých bojů „přežít“ a podle konkrétní situace vždy přizpůsobily svou politiku vůči severním kmenům. V první řadě zhouské státy s lidmi ze severu bojovaly. Di Cosmo upozorňuje na fakt, že mnoho států s útoky na sever váhalo. Státy si byly totiž nepochybně vědomy, že se jedná o nákladnou akci, a i když se jim podaří vyhrát, budou oslabeny, což zmenší jejich naděje na úspěch v boji s ostatními státy zhouské domény. Přes všechna tato úskalí si přece jen tento přístup našel své „zastánce“, jimiž byly zejména státy *Qí* 齊 a *Jìn* 晉. (Di Cosmo 2003: 106-107) Tato strategie měla i své výhody. Vítězstvím nad severními kmeny byl stát schopen demonstrovat svou moc a začlenit obyvatele severu do svého státu, respektive armády. (tamtéž: 111) Státy se ale často uchýlovaly také k uzavírání mírových smluv, a to jak se státy zhouské domény, tak s kmeny na severu. Mělo to celou řadu důvodů, od ochrany svých vlastních zdrojů, až po získání spojence ve válce proti jinému zhouskému státu.

⁷ Období dynastie Východní Zhou bývá tradičně děleno na období Letopisů (770-453 př. n. l.) a období Válčících států 戰國 (*Zhànguó*) (453-221 př. n. l.).

⁸ Války byly v této době vedeny zejména z prestižních důvodů a nevedly k získání či rozšíření území.

Porušování smluv bylo i mezi státy zhouské domény běžnou rutinou, a proto se nelze divit, že pokud měl stát nezhouského partnera, porušil dohodu s ještě větší nonšalancí. (tamtéž: 116)

2.5 Kočovní *Hú* 胡 a jejich vztahy s čínskými státy v období Válčících států

Ke konci čtvrtého století před naším letopočtem se v čínských pramenech začíná pro nečínské obyvatele severu používat označení „Hu“⁹ a dřívější označení „Di“ či „Rong“ mizí. Di Cosmo tuto skutečnost objasňuje tak, že Diové a Rongové se s Zhouy během několika staletí v podstatě kulturně asimilovali. A jak již bylo zmíněno, některé skupiny Diů a Rongů byly dokonce začleňovány do zhouských států. Lze samozřejmě předpokládat, že s tím jak rostla moc kočovníků sídlících na sever od nich, snažily se jim i tyto skupiny vnutit svou nadvládu a začlenit je do své říše. Ať už byli začleněni do čínských států, nebo mezi skupiny kočovníků, zhouským státům zmizelo „nárazníkové pásmo“, které je před přímými kontakty s „pravými“ kočovníky chránilo.¹⁰ (Di Cosmo 1999: 926, 951; Di Cosmo 2003: 126, 128; Průšek 1971: 224)

V období Válčících států 戰國 (*Zhànguó*) (453-221 př. n. l.) začal mezi státy Centrální planiny regulérní boj o nadvládu nad Čínou, ačkoli formálně stále vládl zhouský královský rod.¹¹ Vztahy mezi nomády a čínskými státy byly na počátku tohoto období (cca 450-330 př. n. l.) dobré. Z archeologických nálezů i ze zmínek v čínských pramenech vyplývá, že měly často obchodní ráz.

Vezmeme-li v úvahu nejprve archeologické nálezy, pak je tento obchod naznačován zejména přítomností předmětů ze zlata a stříbra v hrobkách náčelníků kmene. A dále mnoha čínskými mincemi odkrytými v nalezištích, která jinak svědčí o zcela kočovnické kultuře. (Di Cosmo 2003: 89, 133) Textové zmínky o obchodu kočovníků se státy Centrální planiny nalezneme v textech *Zhànguó cè* 戰國策 (Plány a

---

⁹ V období před dynastií *Hàn* 漢 (206 př. n. l. - 220 n. l.) byl termín „Hu“ používán spíše jako obecné označení nomádů ze severu (Průšek 1971: 224-225), zatímco v době dynastie Han se stal synonymem s označením „Xiongnu“. (Di Cosmo 2003: 129)

¹⁰ Kmeny Di a Rong byly usedlé, živily se zemědělstvím i pastevectvím a v poli bojovaly „čínským způsobem“, a to buď jako pěšáci, nebo z válečného vozu. Lidé z kmenů Hu byli naproti tomu praví kočovní pastevci, zvyklí bojovat z koňského hřbetu.

¹¹ Fakticky však už žádnou moc neměl, což je patrné zejména z toho, že po roce 340 př. n. l. přijali vládci sedmi nejmocnějších států titul „král“ 王 (*wáng*), který byl dříve vyhrazen jen pro zhouské vládce.

intriky Válčících států)¹² a *Mù tiānzǐ zhuàn* 穆天子傳 (Příběh Syna Nebes Mu)¹³. Zdá se, že kočovníci poskytovali čínským státům zejména koně a kožešiny, zatímco od nich získávali vzácné předměty, které byly zmíněny již výše. (tamtéž: 131-132)

Za zmínku stojí i další zajímavý fenomén, a to přejímání jezdeckta čínskými státy. Jako první se snažil jezdeckto do své armády začlenit stát *Zhào* 趙 za krále Wulinga 武靈 (*Wúlíng*) (325-299 př. n. l.). Di Cosmo se domnívá, že to nebylo ani tak z důvodu ochrany před nájezdy kočovníků, jako spíš že se král Wuling snažil získat nad ostatními státy Centrální planiny touto novou vojenskou technikou výhodu. (Di Cosmo 1999: 960) Nedlouho poté se způsobem boje kočovníků inspirovaly i ostatní státy. Ze záznamů víme, že stát *Qín* 秦 si získával stále větší věhlas pro své lučištníky na koni. Stát *Yān* 燕 měl ve třetím století před naším letopočtem proslulého velitele jezdeckta, který byl kdysi zajat kmenem Hu. Jako rukojmí se naučil jejich způsobu boje, který pak po návratu do Yan uplatňoval. (Lattimore 1951: 389)

Na konci období Válčících států můžeme rovněž pozorovat tendenci států, které sousedily na severu s kočovníky, stavět zdi.¹⁴ Tradiční interpretace tohoto jevu je, že státy Yan, Zhao a Qin postavily tyto zdi na konci čtvrtého a na počátku třetího století před naším letopočtem, aby se tak chránily před nájezdy kočovníků. (Di Cosmo 2003: 140) V *Shǐjì* 史記 (Zápisky historikovy)¹⁵ ale žádné zmínky o nájezdech kočovníků před postavením těchto zdí nenajdeme. Podle záznamů byly naopak zdi postaveny, aby „odrazily“ nebo „zkrotily“ kočovníky poté, co bylo výrazně zasáhnuto do jejich území. (Di Cosmo 2003: 143) Někteří badatelé se proto na výstavbu těchto zdí dívají jako na prostředek čínské expanze. Čínské státy se zřejmě chtěly obchodním stykům s barbary

---

¹² Spis *Zhanguo ce* byl poprvé redigován císařským knihovníkem dynastie Han, Liu Xiangem 劉向 (*Liú Xiàng*) (77?-6 př. n. l.). Ten v palácové knihovně našel různé spisy, o kterých se domníval, že jsou dílem tzv. „putujících poradců“, *yóushuì* 游說. Tito „putující poradci“ vládčům v období Válčících států radili, jak se ve světě intrik orientovat a jakou vést politiku. Z Liu Xiangovy verze se však polovina ztratila a verze, kterou máme k dispozici dnes, pochází z jedenáctého století, kdy se její rekonstrukce ujal *Zēng Gǒng* 曾鞏 (1019-1083). (Ślupski, Zbigniew - Lomová, Olga 2006: 103-104)

¹³ Tento spis vznikl pravděpodobně ve čtvrtém století před naším letopočtem. Popisuje tažení Syna Nebes Mu na Západ, kde se nakonec setká s čínskou bohyní, Královnou matkou západu 西王母 (*Xīwángmǔ*). Jedná se o nejstarší čínský fikční text.

¹⁴ Stavění zdí nemá ale svůj původ na severu. První zeď měla být postavena naopak v Centrální planině, a to státem Qi 齊, který se tak snažil vymezit své hranice a ochránit se před státem *Chǔ* 楚.

¹⁵ Zápisky historikovy jsou jedním z nejdůležitějších pramenů pro poznání dějin předhanského období a dějin dynastie Západní Han, konkrétně do konce vlády císaře Wudiho 武帝 (*Wǔdì*). Autorem spisu je hanský historik Sima Qian 司馬遷 (*Sīmǎ Qiān*) (145-86 př. n. l.).

vyhnout, ale zároveň získat trvalý přístup k pastvinám, kde byli chováni koně.¹⁶ (Lovellová 2007: 50; Di Cosmo 2003: 157) (Příloha 1)

2.6 Stepní politika první císařské dynastie – dynastie Qin

Období Válčících států končí rokem 221 př. n. l., kdy stát Qin 秦 anektoval stát Qi 齊, čímž bylo dovršeno sjednocení Číny. Prvním císařem dynastie Qin (221-206 př. n. l.) se stal *Qín Shǐ Huángdì* 秦始皇帝 (221-210 př. n. l.).

Aby se státu Qin podařilo Čínu sjednotit, mobilizoval značnou část svého obyvatelstva, pro které po dobytí posledního státu nebylo již takřka využití. (Lattimore 1971: 442) Během panování dynastie Qin však neproběhla žádná rozsáhlejší expanze do stepi. To může působit zvláště, zejména „zvážíme-li, jak obrovská vojenská síla mohla být využita k vnějšímu dobývání“. (Lattimore 1971: 441) Lattimore se domnívá, že expanze do stepi nebyla možná již ze samé podstaty stepního prostředí, které „upřednostňovalo extenzivní zemědělství a decentralizované metody vlády“. Proto jestliže qinský císař usiloval o co největší upevnění své říše, nemohl expanzi, která by vedla k naprostému opaku, riskovat. „Jediným důležitým zásahem do stepi bylo anektování Ordoské plošiny,“ což umožnilo Qinům kontrolovat celou severní smyčku Žluté řeky a rovněž propojit další úseky Velké čínské zdi 長城 (*Cháng chéng*). (Lattimore 1971: 440)

Zápisky historikovy, *Shiji*, toto tažení vysvětlují tak, že se První císař obával, aby nedošlo k naplnění proroctví, podle kterého „Hu“ způsobí pád dynastie. Podnikl tedy tažení do oblasti Ordosu, aby tyto „Hu“ zahnal co nejdále na sever.¹⁷ Ve skutečnosti lze tuto expanzi vysvětlit mnohem prozaičtěji. Říše Qin potřebovala půdu, na které by mohla usadit jak velký počet mužů demobilizovaných z qinské armády, tak muže z vojsk poražených států. (Di Cosmo 1999: 964)

---

¹⁶ Tuto interpretaci podporují i archeologické nálezy. Ty dokazují, že zdi se táhly spíše přes cizí území obývané nomády, než aby od sebe území čínských států a kočovníků oddělovaly. (Di Cosmo 2003: 152)

¹⁷ Ve skutečnosti byl tímto „Hu“ míněn syn Prvního císaře a poslední císař dynastie Qin, *Hú Hàì* 胡亥 (210-207 př. n. l.). (Di Cosmo 1999: 964)

2.7 *Xiōngnú* 匈奴 a zahraniční politika na počátku doby Západní Han

Velmi brzy po zabrání Ordoské plošiny (215 př. n. l.) zemřel První císař (210 př. n. l.) a dynastie Qin krátce na to padla (206 př. n. l.). Zpočátku byla situace pro Xiongnu nepříznivá, neboť ústupem na sever ztratili ordoské pastviny, což je oslabilo. Xiongnu se proto stali terčem útoků jiných národů Střední Asie, jako například kmenů Východní Hu 東胡 (*Dōng Hú*), nebo *Yuèzhī* 月氏. Di Cosmo se domnívá, že tento politický stav nouze spolu s hospodářskou krizí, která pramenila ze ztráty pastvin, vedly ke sjednocení kmene Xiongnu na počátku třetího století před naším letopočtem.¹⁸ Xiongnu nejprve upevnili svou moc ve stepi a posléze získali snadno zpět i Ordos, neboť Číňané byli zaměstnání vnitřní válkou a situací na hranicích se příliš nezabývali. (Di Cosmo 2003: 187) (Příloha 2)

Xiongnu byli sice sjednoceni, ale aby tento stav mohl být udržen, musel chán brzy přikročit k válčení. Podpora jeho příznivců totiž zcela závisela na tom, jak je zásoboval kořistí. Podle Fletchera znamenala válka pro kočovnické říše soudržnost. Naproti tomu mír dovolil lidem se rozptýlit. Chytrý vůdce měl proto k míru odpor a vždy hledal záminku k válce. (Fletcher 1979-80: 238, 242) Zdá se, že vůdce říše Xiongnu si toho byl vědom, neboť postupně rozšířil vliv říše od Mandžuska, přes Mongolsko až do oblasti Altaje a pohoří *Tiānshān* 天山. (Di Cosmo 2003: 176) Do říše Xiongnu proudily pravidelné tributy z městských států Střední Asie, od poražených kočovnických států a v neposlední řadě také z Číny. (Di Cosmo 2003: 190)

Císař *Gāozǔ* 高祖 (202-195 př. n. l.) byl totiž v boji se Xiongnu v roce 201 př. n. l. přepadem ze zálohy a obklíčen.¹⁹ Nakonec si vyjednal propuštění ze zajetí. Lovellová

---

¹⁸ Jako volná konfederace kmenů existovali Xiongnu již alespoň sto let před sjednocením Číny, na jejich „sjednocení“ bychom proto měli nahlížet jako na proces centralizace politické a vojenské moci. (Di Cosmo 1999: 965, Di Cosmo 2003: 187) Podle *Shiji* byli Xiongnu sjednoceni v roce 209 př. n. l. chánem Maodunem 冒頓 (*Màodùn*), který nejprve vycvičil svou družinu k naprosté oddanosti a poté při honu namířil svůj šíp na svého otce, Toumana 頭曼 (*Tóumàn*), a všichni členové družiny následovali jeho příklad. Po smrti otce se sám stal velitelem Xiongnu a vypořádal s nepřátelskými kmeny ve stepi. Nejprve porazil Východní Hu, poté obrátil svou pozornost na západ, kde porazil a „odehnal“ Yuezhi. Následně využil zmatku, který pramenil z pádu dynastie Qin, a vydal se obsadit oblast Ordosu. (Lattimore 1951: 463-464)

¹⁹ Gaozu podnikl toto tažení do stepi tak brzy po svém nástupu na trůn, protože byl jeden z jeho hraničních generálů obléhán Xiongnu a nakonec se jim vzdal. Císař se proto obával, že by mohl být vytvořen nebezpečný precedens pro ostatní hraniční vládcy. A že to byl skutečně problém tehdejší politiky, dokazuje i fakt, že když byl roku 200 př. n. l. jiný hraniční vládce Xiongnu obklíčen a svého území se vzdal a uprchl k císaři, bylo mu odpuštěno a byl povýšen na markýze. Lattimore proto dochází

uvádí, že „diplomatickým přínosem této pokořující porážky byla politika zvaná „mír a přátelství“. (Lovellová 2007: 69) V praxi politika *héqīn* 和親²⁰, jež bývá někdy překládána také jako „harmonické příbuzenství“, znamenala, že Číňané posílali do stepi hedvábí, obilí a čínské princezny, které se pak stávaly manželkami kmenových náčelníků. Xiongnu na oplátku nabídli čínské říši mír, který však nedodržovali s absolutní platností. (Lovellová 2007: 70)

Prováděním politiky *heqin* však raní hanští císaři získali čas, aby zkonsolidovali svou moc, posílili ekonomiku říše a vytvořili „moderní“ armádu, která bude schopna se nomádským válečníkům na koni svou rychlostí vyrovnat. Už císař *Wéndì* 文帝 (180-157 př. n. l.) postupně nahradil velkou část pěších vojsk jezdeckým, takže Číňané byli brzy schopni odrazit nájezdy nomádů a dokonce je pronásledovat za hranice. Žádného většího tažení do stepi však nebyla čínská armáda ještě schopná, a proto i císař Wendi zakládal svou politiku s kočovníky na mírových smlouvách. (Di Cosmo 2003: 195, 199-200)

Císař *Jǐngdì* 景帝 (157-141 př. n. l.) v mírových smlouvách garantoval Xiongnu ještě větší ústupky, například ustavení obchodu na hranicích. Zdá se, že počet střetů na hranici se díky tomu omezil a od této doby Xiongnu nepodnikali útoky tak daleko do čínského území jako tomu bylo za císaře Wendiho. (Di Cosmo 2003: 201)

2.8 Upuštění od politiky *heqin* a expanzivní politika císaře *Wudiho*

Po nástupu císaře *Wǔdìho* 武帝 (141-87 př. n. l.) na trůn říše Han sice i nadále platila nomádům tribut, ale samotná politika vůči nim se změnila. To je patrné i z expedice do Střední Asie, která byla zahájena asi v roce 139 př. n. l.. Hanský hodnostář *Zhāng Qiān* 張騫 byl tehdy vyslán ke kmeni Yuezhi, který byl kmenem Xiongnu zatlačen z dnešní provincie *Gānsù* 甘肅 daleko na západ, zhruba na území dnešního severního Pákistánu. (Hucker 1975: 126) Číňané si od této mise slibovali, že

---

k závěru, že hraniční společenství byla klíčovým bodem politiky za rané vlády dynastie Han. Pro císaře bylo důležité, aby mu hraniční generálové zůstávali loajální a aby se nevzepřeli císařské moci a neustavili své vlastní státy schopné vzdorovat čínské armádě – i díky pomoci vojsk kmene Xiongnu. (Lattimore 1951: 479-480)

²⁰ Plán byl vymyšlen tak, že jakmile se provdá Gaozuova dcera za náčelníka kmene Xiongnu, stane se vůdce kmene Xiongnu zetěm císaře. Dědic náčelníka pak bude císařovým vnukem, tudíž vzhledem k císaři na pozici nižší. Podle konfuciánského učení nebylo možné, aby vnuk zacházel s dědem jako se sobě rovným. Aby si to vládce kmene Xiongnu uvědomil, měli Číňané do jejich říše vysílat učence, kteří by je s učením Konfucia obeznámili. (Di Cosmo 2003: 193)

proti kmeni Xiongnu najdou v kmeni Yuezhi spojence. Když se však Zhang Qian po více než deseti letech ke kmeni Yuezhi dostal, dozvěděl se, že se do žádného válčení hnát nechtějí a jsou spokojeni tam, kde jsou. Ačkoli Zhang Qianova mise skončila neúspěchem a Číňané žádného spojence proti Xiongnu nezískali, roku 133 př. n. l. Číňané přesto zahájili vojenské operace, které vedly k zabránění všech území jižně od Žluté řeky. Posléze začala čínská vojska podnikat překvapivé nájezdy hluboko do území nomádů. Obrat situace vyvolal mezi Xiongnu neshody a někteří kmenoví vůdci dokonce začali přebíhat do čínské služby.²¹ (Di Cosmo 2003: 239) Po úspěšném vytlačení kmene Xiongnu dále na sever přestali Číňané kočovníkům dodávat tribut a rozhodli se, že zlomí politickou a ekonomickou moc kmene Xiongnu ve Střední Asii. (Di Cosmo 2003: 241) Jelikož Xiongnu používali království a oázová městečka ve Střední Asii jako svou mocenskou základnu, neboť jim poskytovaly zemědělské produkty a tributy, Číňané začali tyto politické jednotky jednu po druhé dobývat a expandovat na Západ. Tím připravili Xiongnu o zdroje moci a podpory a zároveň získali území, která zajišťovala logistickou podporu čínských expedičních armád daleko od centra říše. Zároveň tato Hany kontrolovaná území chránila obchod, který Čína začala navazovat se Západem. (Di Cosmo 2003: 250) (Příloha 3)

2.9 Vztahy se Xiongnu po smrti císaře Wudiho, v době dynastie Xin a Východní Han

Expanzivní politika císaře Wudiho vyčerpávala Čínu natolik, že od ní bylo po jeho smrti v roce 87 př. n. l. upuštěno. Čínská armáda však stále podnikala tažení proti Xiongnu. Důležité bylo zejména to z roku 73 př. n. l., neboť rozdělilo Xiongnu na dva nepřátelské svazy. V roce 51 př. n. l. vůdce jižního svazu dorazil do Chang'anu, kde se prohlásil čínským vazalem. (Hucker 1975: 128) A poté se vrátil na pastviny severně od pouště Gobi. (CHC 2008: 266)

V zemi se však již začaly projevovat příznaky ekonomické a společenské krize, o jejíž řešení se pokusil *Wáng Mǎng* 王莽 (45 př. n. l.-23 n. l.), který dynastii Západní Han sesadil a založil vlastní krátkodobou dynastii *Xīn* 新 (9-23 n.l.). Během Wang

---

²¹ Lattimore dodává, že docházelo rovněž k tomu, že čínští generálové přecházeli do služby k Xiongnu. Vždy když se taková dezerce objeví v čínských záznamech dějin, je připisována strachu z potrestání a nemilosti, do které by generál upadl, pokud by byl v poli poražen. (Lattimore 1951: 486)

Mangovy vlády se jižní svaz kmene Xiongnu i jiná politická uskupení ve Střední Asii zřekly svého vazalského vztahu k Číně. (Hucker 1975: 129)

Za vlády dynastie Xin se Žlutá řeka vylila ze svého koryta a přesunula se do svého bývalého řečiště. Tato událost podlomila Wang Mangovu autoritu a v konečném důsledku přispěla k rychlému konci dynastie Xin. V roce 25 n. l. byla obnovena dynastie Han, která bývá v dějinách označována jako Východní Han 東漢 (*Dōng Hàn*) (25-220 n. l.).²² Na čínský trůn zasedl císař *Guāngwǔdì* 光武帝 (25-57 n.l.), během jehož vlády jižní větev Xiongnu opět uznala svou podřízenost vůči čínské říši. Konkrétně k tomu došlo roku 50 n. l.. Jižní Xiongnu se poté usadili v severní části dnešní provincie *Shānxī* 山西, v oblasti Ordosu a přilehlých částech provincie *Gānsù* 甘肅. Jižní *shànyú* 單于²³ rozdělil svůj svaz do osmi kmenových jednotek pod jeho velením. Xiongnu pak v rámci čínské říše pokračovali ve svém tradičním způsobu života a potulovali se svými stády po čínském severozápadě. Dalo by se říci, že Xiongnu utvořili polosamostatný stát uvnitř čínských hranic. (CHC 2008: 266)

Na dvůr jižního *shanyuho* byl vyslán čínský hodnostář s početným personálem a vojskem. Syn *shanyuho* přebýval na čínském dvoře jako rukojmí, přičemž na konci každého roku doprovázeli vyslanci Xiongnu a čínští úředníci do hlavního města nového rukojmího, zatímco ten bývalý se vracel ke svému otci. Vyslanci Xiongnu měli povinnost docházet na čínský dvůr k příležitosti Nového roku, při cestě zpátky obdrželi dary pro *shanyuho*, členy jeho rodiny a pro vysoce postavené členy kmene. Dary sestávaly především z hedvábí, brokátu, zlata a potravin, přičemž jejich objem byl přesně dán. Pokud *shanyu* zemřel, čínští zástupci na dvoře kmene Xiongnu projevíli soustrast a provedli náležitě oběti, čínský císař pak nového vůdce kmene zahrnul dary. (CHC 2008: 267)

Císař Guangwudi nicméně nevyužil příležitosti, aby společně s jižními Xiongnu napadl severní svaz. Tažení by bylo téměř dozajista úspěšné, jižní *shanyu* by se mohl vrátit na území severně od pouště Gobi jako jediný vládce kmene Xiongnu a Čína by znovu získala své severozápadní hraniční území. (CHC 2008: 267) Jižní Xiongnu proti severnímu svazu vedli sami několik tažení a krátce po svém usazení uvnitř Číny byli

---

²² Hlavní město se přesunulo z Chang'anu 長安 (*Cháng'ān*) do Luoyangu 洛陽 (*Luòyáng*), tedy ze západu na východ.

²³ Celý titul zněl *chēnglí gūtú shànyú* 撐犁孤塗單于 „Velký syn Nebes“, což je na první pohled přibližná podoba čínského císařského titulu *tiānzǐ* 天子 „Syn Nebes“. Poprvé je titul *shànyú* zaznamenán u vůdce kmene Xiongnu Toumana. (Lattimore 1951: 450)

rovněž nápomocni v několika taženích čínským jednotkám. Čínská vláda nakonec přece jen svůj pasivní přístup k severním Xiongnu přehodnotila a v roce 73 n. l. se připojila k jižním Xiongnu v útoku na severní svaz. Společně pak na severní svaz vyvíjeli tlak po několika dalších let. Situace vyvrcholila v roce 89 n. l., kdy byl severní svaz drtivě poražen a jeho jednota zlomena.²⁴ Čínská říše se svého dosavadního úhlavního nepřítele sice zbavila, ale velmi brzy jeho místo zaujaly kmeny *Xiānbēi* 鮮卑 a *Wūhuán* 烏桓. Jižní Xiongnu i nadále zůstávali uvnitř čínských hranic. (CHC 2008: 268)

Moc hanského vládnoucího rodu od dvacátých let druhého století postupně slábla, definitivně se však zhroutila po vypuknutí povstání Žlutých šátků 黃巾之亂²⁵ (*huángjīn zhī luàn*). Proti povstalcům byla vyslána císařská armáda, která po několika měsících rebelii potlačila. Generálové této armády si ale uvědomili, že ve svých rukou mají osud dynastie Han a pouze čekali na vhodnou příležitost, kdy budou moci svou moc uplatnit. Do roku 220 n. l. vládla ještě formálně dynastie Han, fakticky se ale Čína začala už od roku 189 n. l. rozpadat na vícero lokálních režimů, v jejichž čele stáli silní generálové. Z původních osmi režimů se nakonec vyprofilovaly tři a v čínských dějinách začínáme hovořit o období Tří říší 三國²⁶ (*Sān guó*) (220-280 n. l.). (Příloha 4)

2.10 Vznik prvních kočovnických dynastií v dobách zmatku po pádu dynastie Han

Po období Tří říší následovalo krátké sjednocení Číny za dynastie Západní Jin 西晉 (*Xī Jìn*) (265-316 n. l.). Lewis zmiňuje, že teprve po zhroucení dynastie Han se ukázalo, jaká symbióza se mezi jižní větví kmene Xiongnu a dynastií Han vyvinula. Kočovníci hledali nejprve mezi vojenskými vládci nového patrona, namísto toho aby se pokusili určitou část čínského území dobýt, nebo založit své vlastní dynastie. Říše Wei a po ní i dynastie Západní Jin nadále poskytovaly kočovníkům peněžní částky a obchodní práva výměnou za vojenskou službu, neboť nomádské jezdeckto bylo klíčovou složkou jejich armády. (Lewis 2009: 145)

V letech 291-306 n. l., tedy ještě za vlády dynastie Západní Jin, vypuklo v Číně povstání Osmi králů 八王之亂 (*Bā wáng zhī luàn*), v jehož průběhu symbióza mezi

---

²⁴ Po této drtivé porážce, ke konci prvního století našeho letopočtu, započala část severních Xiongnu migraci na Západ. Dostali se až do Evropy, kde jsou známí pod označením Hunové. (Hucker 1975: 131)

²⁵ Povstání vypuklo roku 184 n. l. a jeho cílem bylo nastolení éry míru a blahobytu.

²⁶ Jednalo se o říše *Wèi* 魏, *Hàn* 漢 (někdy označovaná také jako *Shǔ* 蜀) a *Wú* 吳.

kočovníky a čínskou říší skončila. Roku 304 n. l. se dokonce náčelník jižní větve Xiongnu prohlásil jediným právoplatným dědicem čínského trůnu a na území dnešní provincie Shanxi 山西 založil svou vlastní dynastii *Hàn Zhao* 漢趙 (304-329 n. l.). (Hucker 1975: 135) Rok 304 n. l. bývá označován za počátek období Šestnácti států 十六國 (*Shíliù guó*) (304-439 n. l.). Během tohoto období se na severu Číny vystřídalo celkem šestnáct režimů, z nichž převážná většina byla založena kočovníky a jen několik z nich Číňany.

Nyní je třeba se ještě krátce vrátit k dynastii Han Zhao, neboť měla zásadní vliv na pozdější vývoj v Číně. Roku 311 n. l. její armáda vyplenila jinské hlavní město *Luòyáng* 洛陽 a zavraždila jinského císaře. Jinové se pak přesunuli do Chang'anu 長安 (*Cháng'ān*) a na trůn dosadili nového císaře. Dynastii Han Zhao se však roku 316 n. l. podařilo dobýt i Chang'an. (Hucker 1975: 135) Jinský císařský rod poté uprchl na jih, konkrétně ovládal území jižně od Dlouhé řeky 長江 (*Chángjiāng*). V dějinách hovoříme o dynastii Východní Jin 東晉 (*Dōng Jìn*) (317-420 n. l.) a také o začátku období Severojižního rozdělení 南北朝 (*Nán běi cháo*) (317-589 n. l.). Protože by bylo zdlouhavé, a pro potřeby práce také irelevantní, zmiňovat každý jednotlivý režim založený kočovníky na severu Číny a jeho specifika, bude práce dále pojednávat pouze o problematice vzniku a udržení těchto nečínských dynastií.

Lattimore v této souvislosti upozorňuje na důležitost hraniční oblasti mezi Čínou a stepí. Tvrdí totiž, že velká dobytí Číny kočovníky nevycházela z otevřené stepi, ale právě z oné pohraniční oblasti, kde fungovalo smíšené hospodářství. (Lattimore 1951: 541) Muži pocházející z této oblasti „znali strukturu moci jak ve stepi, tak v Číně, a mohli v takových dobách svou znalost šikovně použít.“ (Lattimore 1951: 543)

Po začátku období Šestnácti států došlo k velkému pohybu obyvatelstva směrem na jih, do údolí Dlouhé řeky. Číňané, kteří na severu Číny zůstali, se obvykle stali otroky, nebo nevolníky, kteří museli obhospodařovat půdu ve prospěch kmenových válečníků, kteří severní Čínu zaplavili. Některé rodiny vlastníci půdu učily cizí vládce „kultivovanému chování“ a zajišťovaly pro ně správu říše. (Hucker 1975: 136-137) Aby mohla být říše dlouhodobě udržena, bylo třeba dosáhnout rovnováhy mezi kočovným způsobem života a čínským zemědělstvím. Na čínském území bylo nejvýhodnější zachovat čínskou správu. Lattimore však upozorňuje na problém nomádských válečníků, kteří nemohli být jednoduše za svou práci bohatě odměněni a poslání zpátky do stepi,

neboť tam by se mohli spojit s jinými kmeny a zasadit nově vznikající dynastii smrtící úder. Velké množství kočovných válečníků nemohlo být rovněž trvale usazeno na čínském území, neboť jejich vyživování by příliš zatěžovalo státní pokladnu. Proto se většinou vyvinul systém dvojích posádek, kdy jedna část sídlila na čínském území a druhá část setrvala na území kolem hranice. Nomádské jednotky v Číně se velmi brzy počínštily, zatímco kočovníci na hranicích měli za úkol zabránit nájezdům jiných stepních kmenů na nově vzniklou říši a zároveň mohli být kdykoli povoláni do Číny. Aby si původně kočovnická dynastie, která se ale čím dál více počínšťovala, zachovala oddanost svých kočovných válečníků, musela je zásobit tučnými odměnami. V opačném případě hrozilo, že se tato skupina obrátí k vůdci jiného kmene, který jí nabídne odměnu ještě tučnější. (Lattimore 1951: 546-547) Trvání nečínské dynastie tedy záviselo na tom, jak se jejímu vládci podařilo zkombinovat fungující čínskou administrativu s udržením oddanosti armády kočovníků.

V období Severojižního rozdělení ovládaly severní Čínu zejména kmeny Xiongnu a Xianbei. To umožnilo vzestup nové velmoci ve stepi na počátku pátého století, konkrétně se jednalo o kmen *Róurán* 柔然, který bývá někdy označován pejorativně také jako *Rúrú* 蠕蠕 „hemžící se červi“, nebo *Rúrú* 茹茹 „krmivo“.

3. Politický vývoj v Číně od 2. pol. 6. do 1. pol. 7. stol.

3.1 Od roztříštěnosti k postupnému sjednocení říše

V průběhu období roztříštěnosti byl sever poprvé sjednocen roku 439 n. l. říší Severní Wei 北魏 (*Běi Wèi*) (386-534 n. l.), která byla xianbeiského původu. V roce 493 n. l. císař *Xiàowén* 孝文 (471-499 n. l.) vyhlásil sérii opatření, která měla vést k počinštění říše.²⁷ Nejdalekosáhlejší důsledky mělo přesunutí hlavního města z *Píngchéngu* 平城²⁸ do Luoyangu, což způsobilo rozevření nepřekonatelné propasti mezi Xianbeici na hranicích²⁹ a těmi v blízkosti hlavního města, kteří se rychle počinštili. Ačkoli se předtím služba na hranicích těšila velké vážnosti, po přesunu hlavního města na ni začalo být nahlíženo jako na utrpení, které jsou schopni „přijmout jen muži horších kvalit a charakteru“ (Graff 2002: 99). Takové odsudky samozřejmě vyvolávaly mezi muži na hranicích nespokojenost, která nakonec roku 523 n. l. vyústila v povstání v několika hraničních garnizonách. Ta byla sice do dvou let od jejich vypuknutí potlačena, nicméně říše byla uvržena do zmatků a o moc začali soupeřit velcí generálové. (tamtéž: 100) Nelze se tedy divit, že se roku 534 n. l. říše Severní Wei rozpadla na Východní Wei 東魏 (*Dōng Wèi*) a Západní Wei 西魏 (*Xī Wèi*), přičemž oba státy byly ovládány do roku 550 n. l. loutkovými císaři z weiského rodu, faktickou moc však třímali ve svých rukou silní generálové. Ti se nakonec rozhodli vystoupit zpoza opony na skutečné jeviště a chopit se moci. Roku 550 n. l. tak ze státu Východní Wei vzniklo Severní Qi 北齊 (*Běi Qí*) (550-577 n. l.) a o sedm let později se z říše Západní Wei stalo Severní Zhou 北周 (*Běi Zhōu*) (557-581 n. l.).

Zatímco třicátá a čtyřicátá léta šestého století byla ve znamení boje mezi oběma mocnostmi, po roce 546 n. l. se konflikt uklidnil a oba státy se věnovaly svému vnitřnímu vývoji. (Graff 2002: 106) Změna nastala až počátkem sedmdesátých let, kdy se císař Wudi z dynastie Severní Zhou 周武帝 (*Zhōu Wǔdì*) (560-578 n. l.) nejprve

---

²⁷ Zakázal nošení kočovnických oděvů. Úředníkům na dvoře, kterým bylo pod třicet let, zakázal hovořit jinak než čínsky. Nahradil víceslabičná kočovnická příjmení jednoslabičnými čínskými. Klanové jméno zakladatelů říše Severní Wei – Tuoba – bylo například změněno na čínské *Yuán* 元. Nařízení rovněž podporovala smíšená manželství mezi Xianbeici a Číňany. (Graff 2002: 98)

²⁸ Dnešní *Dàtóng* 大同 v provincii *Shānxī* 山西.

²⁹ Na počátku 5. století se dominantním kmenem ve stepi stali Rourani. Vládci dynastie Severní Wei proto v první polovině 5. století ustavili kolem hranice dvanáct hlavních garnizon, které měly této hrozbě ze stepi čelit. Garnizony se táhly od *Dūnhuángu* 敦煌 v provincii Gansu až do oblasti na sever od Pekingu. (Graff 2002: 98)

zbavil svého politického soka a poté začal připravovat tažení proti dynastii Severní Qi. (tamtéž: 111) První tažení z roku 575 n. l. bylo neúspěšné, ale Severní Qi bylo poraženo už o dva roky později, roku 577 n. l., což je zároveň datum, kdy byla celá severní Čína sjednocena pod nadvládou dynastie Severní Zhou.³⁰ (tamtéž: 112-114)

3.2 Dynastie Sui

V roce 578 n.l. císař Wudi zemřel a následníkem se měl stát teprve dospívající chlapec, který však následujícího roku zemřel. Trůn proto připadl teprve šestiletému chlapci, který se stal pouze loutkou v rukou generála *Yáng Jiāna* 楊堅. Ten nakonec na jaře roku 581 n. l. založil dynastii *Suí* 隋 (581-618 n. l.) a sám sebe prohlásil císařem *Wéndì* 文帝 (581-604 n. l.).³¹ (Graff 2002: 121) V roce 589 n. l. si podmanil dynastii *Chén* 陳 (557-589 n. l.) v jižní Číně, a tím sjednotil celou Čínu. Následujícího roku sice vypuklo v oblasti dnešní provincie *Zhèjiāng* 浙江 povstání proti dynastii Sui, nicméně bylo ještě téhož roku potlačeno. (tamtéž: 135) Císař Wendi se až do konce své vlády věnoval opatřením, jejichž cílem bylo nově sjednocenou říši stabilizovat.

V roce 604 n. l. nastoupil na trůn císař *Yángdì* 煬帝 (604-617 n. l.), pro jehož vládu byl mezníkem rok 609 n. l.. Před tímto datem se soustředil na opatření, která by dále upevnila říši, již zdědil po svém otci, a která by zvýšila její moc a prosperitu.³² Po roce 609 n. l. se stále více zabýval zahraniční expanzí, která se zvrhla v posedlost dobýt

---

³⁰ Ačkoli v bojích měla zpočátku navrch dynastie Severní Qi, k vítězství dynastie Severní Zhou přispěl rovněž její vstřícný přístup k čínskému obyvatelstvu na území říše. Její vládci sice stále ctili kmenové tradice a hovořili nadále jazykem kmene Xianbei, ale nevylučovali čínskou elitu z důležitých pozic ve správě a armádě, naopak se snažili vytvořit pocit společné identity. Dynastie Severní Zhou rovněž podporovala smíšená manželství mezi Xianbeici a Číňany. Dynastie Severní Qi naproti tomu zaujímala vůči Číňanům bojácný a podezřívavý postoj a běžné byly dokonce čistky čínských úředníků. Proto když v sedmdesátých letech šestého století došlo na lámání chleba, Číňané z říše Severní Qi nebyli ochotní se za své cizí pány postavit. (Graff 2002: 114-115)

³¹ Císař Wendi, stejně jako první císaři dynastie *Táng* 唐, pocházel ze severozápadní válečnické aristokracie, která se zformovala během období Severojižního rozdělení. V takových mužích se snoubilo jak umění válečné, tak umění spravovat stát. Z této severozápadní aristokracie nepocházel pouze zakladatel dynastie Sui, ale rovněž zakladatel dynastie Tang.

³² Jedním z těchto opatření bylo „prodloužení Velkého kanálu na sever od *Hángzhōu* 杭州 napříč přes řeku *Yángzi* 扬子 do *Yángzhōu* 扬州 a dále na severozápad do oblasti Luoyangu. Do roku 609 byl kanál prodloužen ještě dál z vnitrozemí severovýchodním směrem k dnešnímu Pekingu a *Tiānjīn* 天津.“ (Fairbank 2007: 93) Kanál umožňoval dopravu zboží a potravin od Dlouhé řeky do severní Číny, a zásoboval tak hlavní město a jeho okolí. „Stavěly se také obrovské sýpky, každá o kapacitě třiatřicet milionů bušlů.“ (tamtéž: 94)

stát Kogurjo 高句麗 (Gāogōuli)³³, poměrně zanedbával domácí záležitosti a byl stále více závislý na svých nejbližších rádcích. (CHC 1979: 128) Celkem podnikl císař tažení do Kogurja tři. Ačkoli byla první dvě neúspěšná, v roce 614 n. l. dosáhla čínská armáda určitého úspěchu. Císař se však příliš radovat nemohl, protože zaslepen Kogurjem si nevšímal domácích problémů, které tou dobou už nabyly obrovských rozměrů. Záplavy na Žluté řece v roce 611 n. l. vyvolaly mezi lidmi všeobecnou nespokojenost a v oblastech povodněmi zasažených začala propukat lidová povstání. (tamtéž: 144-146) Další událost, která přispěla ke ztrátě prestiže císaře Yangdiho, a tím i k pádu dynastie Sui, bylo obklíčení císaře Yangdiho Východními Turky, které proběhlo v roce 615 n. l. a trvalo zhruba měsíc (viz str. 40-41). Krátce po tomto incidentu, roku 616 n. l., se Yangdi stáhl do jižního hlavního města *Jiāngdū* 江都, přestal zasahovat do dění říše a v roce 618 n. l. byl zavražděn. (Graff 2002: 155)

3.3 Vláda prvních dvou císařů dynastie Tang

Čína se v průběhu úpadku dynastie Sui zmítala v chaosu, kdy mezi sebou různí hodnostáři a generálové bojovali o moc. Zakladatel dynastie *Táng* 唐 (618-906 n. l.), císař *Gāozǔ* 高祖 (618-626 n. l.)³⁴ byl jedním ze suiských generálů a císaři Yangdimu zůstal loajální až do jeho smrti. V roce 618 n. l. se však provolal císařem a založil novou dynastii. Jeho hlavním úkolem bylo poměry v říši stabilizovat a podmanit si různé režimy, které na území Číny mezitím vznikly, což se mu nakonec roku 624 n. l. podařilo. Třebaže vláda císaře Gaozua bývá často přehlížena, je pravdou, že Gaozu byl velice schopný, neboť dokázal říši sjednotit a připravit na to, aby ji jeho syn mohl dovést na její první vrchol politické moci. (Maršálek: 16.3.2010)

V roce 626 n. l. se Gaozuův syn, *Lǐ Shìmín* 李世民, zbavil nejprve svých dvou bratrů u Brány Černého válečníka 玄武門 (*Xuánwǔ mén*) a posléze zřejmě donutil svého otce k abdikaci (viz str. 46). Do dějin vstoupil pod svým posmrtným jménem jako *Tàizōng* 太宗 (626-649 n. l.). V první polovině své vlády jako by připomínal ideál konfuciánského vládce, neboť se dožadoval upřímné kritiky svých ministrů, kterou chtěl

---

³³ Toto království mělo své hlavní město v dnešním Pyongyangu v severní části Korejského poloostrova a směrem na západ se rozkládalo až k řece Liao v jižním Mandžusku. Na území Korejského poloostrova se v této době nacházela ještě království Paekche 百濟 (*Bǎiji*) na jihozápadě a Silla 新羅 (*Xīnlúo*) na jihovýchodě. (Graff 2002: 145)

³⁴ Osobním jménem *Lǐ Yuān* 李淵.

použit ke zlepšení správy říše. Dále omezil různé megalomanské stavby, a tím lidu ulevil od břemene roboty a daní. Zvrat nastal v polovině třicátých let sedmého století, kdy si byl Taizong svou správou říše jistější a začal být svévolnější a tvrdohlavější. Jeho snaha ulevit lidu od těžkostí spojených s veřejnými pracemi také ustoupila do pozadí. (CHC 1979: 191-192)

To ovšem nemění nic na faktu, že za jeho vlády se hranice Číny výrazně rozšířily. Tangové se nejprve vypořádali na severu s Východními Turky (viz str. 49), což jim umožnilo ustavit čínskou kontrolu nad oázovými královstvími v Tarimské pánvi.³⁵ (CHC 1979: 224) Ta byla pro Tangy důležitá zejména kvůli Hedvábné cestě, která jimi vedla, a kterou proudilo zboží, vzdělanost a jiné kulturní vlivy ze západu na východ a obráceně. V roce 635 n. l. se Tangové vypořádali ještě s kmenem *Tǔyùhún* 吐谷渾, což byl lid xianbeiského a tibetského původu, který obýval území dnešní provincie *Qīnghǎi* 青海 (Graff 2002: 195). Daleko větší problém pro Tangy představovaly kmeny na území dnešního Tibetu, mezi kterými v prvních dvou desetiletích sedmého století proběhl sjednocovací proces. Za vlády Gaozua začaly vyvíjet určitý tlak na severozápadní hranici Číny, ale Taizongovy se s nimi podařilo navázat diplomatické styky, což doprálo Číně dvacet let klidu. (CHC 1979: 229-230) Ke konci své vlády se císař pokusil dvakrát neúspěšně dobýt Kogurjo, třetí tažení bylo však kvůli jeho smrti v roce 649 n. l. zrušeno. Na prestiž dynastie nemělo toto závěrečné klopýtnutí žádný vliv a do Číny proudily nadále tributy od vzdálených národů. Chang'an byl v této době skutečně kosmopolitním městem, kam přicházeli cizí velvyslanci, ale kde žilo rovněž mnoho cizinců trvale. S jejich přílivem se do Číny dostávalo samozřejmě cizí zboží, zábavy, zvyky a náboženství. (tamtéž: 235)

---

³⁵ Byla to oázová království Karachodža 高唱 (*Gāochàng*), Karašahr 焉耆 (*Yānqí*), Kuča 庫車 (*Kùchē*). Další království – Kašgar 喀什 (*Kāshí*), Chotan 和田 (*Hétián*) a Yarkand 莎車 (*Shāchē*) - se dobrovolně podřídila tangské nadvládě již několik let předtím. Tato území pak byla, přes odpor mnoha hodnostářů na tangském dvoře, uvedena pod přímou vojenskou správou Číny.

4. Zformování tureckého kaganátu, jeho vnitřní uspořádání a vývoj od 2. pol. 6. do 1. pol. 7. století

4.1 Legendy o původu Turků v kronice *Zhou shu*

V čínských kronikách najdeme v zásadě dvě legendy o původu Turků, přičemž dané verze se v jednotlivých kronikách různou měrou liší. Pro potřeby této bakalářské práce však bohatě postačí, když uvedeme obě legendy tak, jak je najdeme v *Zhōu shū* 周書³⁶.

突厥者，蓋匈奴之別種，姓阿史那氏。別為部落。後為鄰國所破，盡滅其族。有一兒，年且是歲，兵人見其小，不忍殺之，乃刖其足，棄草澤中。有牝狼以肉飼之，及長，與狼合，遂有孕焉。彼王聞此兒尚在，重遣殺之。使者見狼在側，并欲殺狼。狼遂逃于高昌國之北山。山有洞穴，穴內有平壤茂草，周回數百里，四面俱山。狼匿其中，遂生十男。十男長大，外托妻孕，其後各有一姓，阿史那即一也。子孫蕃育，漸至數百家。經數世，相與出穴，臣於茹茹。居金山之陽，為茹茹鐵工。金山形似兜鍪，其俗謂兜鍪為“突厥”，遂因以為號焉。(ZS: 645)

Turci byli jiným druhem Xiongnu s rodovým jménem Ashina. Poté co se oddělili a stali kmenem, byli poraženi okolními státy, které jejich kmen téměř vyhladily. Byl tam i jeden chlapec ve věku deseti let. Když vojáci viděli, jak je mladý, nedokázali ho zabít. Uřízli mu proto nohy a hodili ho do bažiny plné rostlin. [Našla ho] vlčice, která ho krmila masem. Když vyrostl, došlo mezi nimi ke spojení a vlčice poté otěhotněla. Když se onen král doslechl, že chlapec stále žije, znovu vyslal [své lidi], aby ho zabili. Když poslové uviděli po jeho boku vlčici, chtěli ji [také] zabít. Vlčice

---

³⁶ *Zhou shu* je jedna z čtyřiaadvaceti oficiálních historií Číny. S jejím sestavováním se začalo v roce 629 n. l. na příkaz tangského císaře Taizonga (626-649 n.l.). Kniha byla dokončena v roce 636 n. l. a zachycuje oficiální dějiny státu Severní Zhou 北周 (*Běi Zhōu*), který fungoval na severu Číny v době Severojižního rozdělení v letech 557–581 n. l..

proto uprchla do severních hor státu Gaochang³⁷. V horách byla v jeskyni průrva, uvnitř které se nacházela travnatá planina. Ta měla po obvodu 100 li a byla ze všech čtyř stran obklopena horami. Vlčice se tam ukryla a posléze porodila 10 synů. Když synové vyrostli, vzali si manželky odjinud. Ženy otěhotněly a každý potomek potom dostal jiné klanové jméno, Ashina bylo jedním z nich. [Počet jejich] potomků rostl, až se postupně dostal na sto rodin. Po několika generacích společně opustili jeskyni a stali se poddanými [kmene] Rouran. Žili na jižním úbočí pohoří Jinshan³⁸, kde pro Rourany zpracovávali železo. Tvar Jinshanu připomínal helmu, která byla běžně označovaná jako „tujue“, proto [začali být také] tak označováni.

Druhá verze:

或云突厥之先出於索國，在匈奴之北。其部落大人曰阿謗步，兄弟十七人。其一曰伊質泥師都，狼所生也。謗步等性并愚痴，國遂被滅。泥師都既別感異氣，能徵召風雨。娶二妻，云是夏神，冬神之女也。一孕而生四男。其一變為白鴻；其一國於阿輔水，劒水之間，號為契骨；其一國於處折水；其一居踐斯處折施山，即其大兒也。山上仍有阿謗步種類，并多寒露。大兒為出火溫養之，咸得全濟。遂共奉大兒為主，號為突厥，即訥都六設也。訥都六有十妻，所生子皆以母族為姓，阿史那是其小妻之子也。訥都六死，十母子內欲擇立一人，乃相率於大樹下，共為約曰，向樹跳躍，能最高者，即推立之。阿史那子年幼而跳最高者，諸子遂奉以為主，號阿賢設。
(ZS: 645-646)

Jiná verze praví: Předci Turků pocházeli ze státu Suo, který ležel severně od Xiongnu. Náčelník jejich kmene se jmenoval Abangbu a měl sedmnáct bratrů. Jeden z nich se jmenoval Yizhi Nishidu a byl zrozen z vlčice.

³⁷ *Gāochāng* je středověký název pro Karachodžu, oázové město na severním okraji pouště Taklamakan v dnešním Xinjiangu.

³⁸ *Jīnshān* je označení Altaje, který se tyčí na severní hranici dnešní čínské provincie Xinjiang a na západní hranici Mongolska.

Bangbu i ostatní [bratři] byli všichni pošetilí, proto byl [jejich] stát zničen. Nishidu se oddělil od ostatních [bratrů] a [začal] pociťovat zvláštní sílu, byl schopen přivolávat vítr a déšť. Vzal si dvě ženy za manželky. Říká se, že to byly dcery boha léta a boha zimy. Jedna z nich otěhotněla a porodila čtyři syny. Jeden z nich se proměnil v bílou labuť. Stát [druhého syna] ležel mezi řekami Afu a Jian a jmenoval se Qigu. Stát [třetího syna] ležel u řeky Chuzhe. [Poslední z nich] pobýval u hor Jiansichuzheshi, to byl nejstarší syn. Na [těch] horách stále přebývali potomci Abangbua. Bylo tam mnoho studené rosy. Nejstarší syn jim rozdělal oheň, zahřál je a nakrmil je, takže je všechny zachránil. Potom všichni přijali nejstaršího syna za [svého] vůdce, pojmenovali se „Turci“ a ustavili [nejstaršího syna za] Neduliua. Neduliu měl deset žen. Děti, které porodily, všechny přejaly klanové jméno matky za své, Ashina bylo dítě nejmladší manželky. Když Neduliu zemřel, chtěli vybrat jednoho z deseti synů a ustavit ho [vůdcem]. Společně proto došli pod velký strom a dohodli se, že budou skákat na strom a ten, který vyskočí nejvýš, bude ustaven [vůdcem]. Ačkoli byl syn Ashina mladý, vyskočil nejvýš a všichni synové ho pak přijali za vůdce. Byl ustaven pod jménem Axian.

Zhou shu pak obě legendy uzavírá slovy, že „ačkoli se obě tyto verze liší, shodují se v tom, že [Turci] pocházejí z vlčice“. (此說雖殊，然終狼種也。ZS: 646)

4.2 Založení tureckého kaganátu

Na počátku pátého století našeho letopočtu se na sever od čínské říše zformovala nová stepní velmoc – kaganát kmene Rouran. Golden uvádí, že Turci přešli pod nadvládu Rouranů v polovině pátého století. (Golden 1992: 126) První z výše zmíněných legend nám rovněž prozrazuje, jakou funkci měli Turci v rámci rouranského kaganátu - metalurgii železa. Golden se zamýšlí nad tím, kde Turci k této schopnosti přišli. Dochází k závěru, že je dost dobře možné, že Turci znalost zpracování železa získali jednoduše tak, že si podmanili původní obyvatelé Altaje, kteří se touto činností zabývali. (tamtéž: 126)

Ke konci první poloviny šestého století vzrostla vojenská síla i populace Turků, proto byli schopni navázat obchodní i diplomatické styky s čínskou říší. Stále však zůstávali loajálními rouranskému kaganátu, o čemž svědčí i to, že turečtí vůdci nadále přijímali tituly místokráľů - *yabghu* nebo *shad*. (Taşağıl 2002: 322) Dalším dokladem turecké věrnosti Rouranům by mohla být situace z poloviny šestého století, kdy se kmen Tiele chystal vzbouřit proti rouranské nadvládě. Turecká armáda však kmen Tiele porazila dřív, než vůbec nějaká rebelie začala. V *Zhou shu* se tvrdí, že vůdce Turků - Bumin (čínsky: *Yili* 伊利, osobním jménem *Tūmén* 土門) - si tímto tažením podmanil více než padesát tisíc lidí z kmene Tiele. „Na základě posílení a rozkvětu svého [kmene], požadoval [Tumen] uzavření sňatkové aliance s Rourany. Vládce Rouranů, Anagui, se velmi rozhněval, a poslal někoho, aby [Tumenovi] vyspílal: „Ty jsi mým otrokem, který kuje železo, jak se [vůbec] opovažuješ vypustit tato slova?““ (恃其强盛, 乃求婚於茹茹。茹茹主阿那瓌大怒, 使人罵辱之曰: “爾是我鍛奴, 何敢發是言也?” ZS: 646) Tumena Anaguiova odpověď údajně také velmi rozhněvala, zabil posly a vytáhl se svými válečníky proti Rouranům. Ty pak snadno porazil a „poté se sám jmenoval *Yili kaganem*“ (土門遂自號伊利可汗。 ZS: 646). V roce 552 n. l. byla tedy založena první nezávislá říše Turků – turecký kaganát.

4.3 Vnitřní uspořádání turecké říše

Obyvatelstvo turecké říše bývá obvykle rozdělováno na čtyři vrstvy. Jádrem „vnitřních kmenů“ tvořil vládnoucí klan a jeho spojenci. Druhá vrstva sestávala z kmenů, které se k Turkům připojily dobrovolně. Tyto kmeny si zachovaly svůj původní vládnoucí klan. Třetí vrstva byla tvořena kmeny, které se k turecké říši připojily pod nátlakem. Jejich vládnoucí klan byl obvykle nahrazen tureckými „úředníky“. Poslední vrstvu tvořily usedlé civilizace platící tribut, které si také ponechaly svůj vládnoucí rod. V případě Turků bychom jako nejtypičtější zástupce této poslední vrstvy mohli uvést obyvatele Sogdiany. Findley uvádí, že spolupráce s Turky pro ně byla výhodná, neboť obyvatelé Sogdiany se věnovali ve velké míře obchodu a Turci byli schopni pomocí síly donutit Čínu, aby otevřela své trhy. (Findley 2005: 43)

Nejvyšší moc v říši třimal ve svých rukou „kagan“ 可汗 (*kèhán*). Při slavnostním ceremoniálu u příležitosti jeho uvedení do úřadu byl kagan ovínut plstěnou dekou, bylo s ním devětkrát zatočeno a byl posazen na koně. Kůň byl poté přinucen

ostatními účastníky slavnosti k běhu. Po krkolomné jízdě byl nově nastupující kagan ještě škrcen hedvábným šátkem do té doby, než téměř ztratil vědomí. Členové kmene se ho poté zeptali, kolik let se chystá vládnout. Pokud v budoucnu překročil počet let, který při tomto rituálu uvedl, byl se vši pravděpodobností zabit. Manželka kagana se nazývala „katun“ 可賀敦 (*kěhèdūn*). Podle Findleyho nebylo na kagana a katun nahlíženo pouze jako na vládnoucí dvojici, ale také jako na pozemské protějšky *Tengriho*, nejvyššího božstva tureckého pantheonu, a Umay - bohyně plodnosti. Kagan musel vždy pocházet z klanu *Āshīnà* 阿史那. (tamtéž: 43-44)

Taşağil jako symboly kagana uvádí stan, trůn, vlajku s vyobrazením hlavy vlka, buben, luk a ozdobu z peří, která se nosila ve vlasech. Pokud chtěli Číňané mezi Turky vyvolat rozpory, nebylo nic jednoduššího než poslat onu vlajku spolu s ozdobou z peří jednomu z členů klanu, který nebyl zrovna u moci. Tím naznačili, že daného člena uznávají jako kagana a v podstatě popřeli autoritu všeobecně uznávaného kagana. Po takovéto záškodnické akci většinou následovaly v turecké říši vnitřní spory. (Taşağil 2002: 341)

V čínských zdrojích můžeme nalézt informaci, že celý systém sestával z osmadvaceti ranků, přičemž všechny byly dědičné. (Barfield 1992: 133) Taşağil zmiňuje dvě důležité instituce, které měly vliv na chod turecké říše. První z nich bylo „Shromáždění“, *toy*, jehož členové měli pravomoc dosazovat a sesazovat kagana. Asi nejznámější případ, kdy shromáždění intervenovalo do nástupnictví, je znám z roku 581 n. l. Umírající kagan Taspar (čínsky: *Tābō* 佗鉢) ještě před svou smrtí jmenoval svým nástupcem Daluobiana 大邏便 (*Dàluóbìàn*), avšak členové shromáždění ho tehdy odmítli uznat, protože jeho matka nebyla tureckého původu. Shromáždění poté na místo kagana dosadilo Daluobianova strýce – kagana Ishbaru (čínsky: *Shābōlüè* 沙鉢略, osobním jménem *Shètú* 攝圖) (581-587 n. l.). Kolik mělo shromáždění členů a jaké byly jejich ostatní povinnosti a pravomoci v rámci říše není jasné. Druhou institucí byla „Vláda“, *ayuki*, která sestávala z devíti ministrů. Podle Taşağila nastupovalo těchto devět ministrů v případě, že zeměpisné podmínky, nebo situace v zemi nedovolovaly svolat „Shromáždění“. Těchto devět ministrů zastávalo v rámci říše důležité posty, někteří z nich například sloužili jako vojenští guvernéri ve vzdálenějších oblastech, jiní vybírali daně. (Taşağil 2002: 341-343)

4.4 Východní a Západní turecký kaganát

Označení „Východní turecký kaganát“ a „Západní turecký kaganát“ jsou všeobecně známá. Co ale ve skutečnosti znamenala? Findley se domnívá, že turecká říše byla už od samotného počátku, tedy od roku 552 n. l., organizována bilaterálně. Obě části vidí jako dva samostatné celky ovládané dvěma kagany, mezi nimiž byl příbuzenský vztah - byli to bratři. Konkrétně se jednalo o kagana Bumina (Tumena), který ovládal východní část říše v roce 552 n. l., a kagana Yabghu (čínsky: *Yèhù* 葉護, osobním jménem Istemi - *Shìdiǎnmì* 室點密) (552-575 n. l.), který ovládal západní část říše. (Findley 2005: 44) Taşağil naproti tomu uvádí, že turecký kaganát založil pouze Bumin a vládu nad západní částí předal svému bratrovi Istemimu, neboť správa tak obrovské říše vyžadovala rozdělení. Ačkoli není pochyb o tom, že vládce Západního kaganátu měl značné pravomoci, Taşağil na základě jeho označení v pramenech („*yabghu*“) soudí, že byl stále podřízen kaganovi Východního kaganátu. (Taşağil 2002: 324) Sinor ve své práci uvádí informace, které o tureckém kaganátu podal byzantský historik Menandros Protektor, který žil v Byzanci v šestém století našeho letopočtu. V této době už mezi Turky a byzantskou říší probíhaly čilé obchodní styky. Ve svém spise proto zachytil tureckou říši tak, jak o ní slyšel vyprávět Turky samotné. Údajně měla být rozdělena na čtyři části, které byly ovládány čtyřmi vládci. (Sinor 2000: 298) Jak přesně byl turecký kaganát organizován, zůstává stále nezodpovězenou otázkou, která by si jistě zasloužila bližší zkoumání. V následujícím textu budeme však nadále vycházet z tradičního rozdělení na jeho východní a západní část, přičemž budeme předpokládat, že zpočátku byl Západní kaganát skutečně podřízen Východnímu kaganátu.

4.5 Nástupnický systém

Zatímco v zemědělských společnostech vládce pouze využíval instituci trůnu, ale říše i úřad vládce jako takový přetrvávaly i po smrti vládce, autorita vůdce kočovné společnosti se soustředila pouze v osobě náčelníka, ke které se rovněž přimykala loajalita ostatních kmenů. Když takový náčelník zemřel, pouta mezi ním a kmeny byla zpřetrhána a jednotu říše ohrožena. (Fletcher 1979-80: 236, 241) Vůdci jednotlivých kmenů si v případě nástupnických sporů museli vybrat, jakého kandidáta budou podporovat. Pokud podporovali kandidáta, který nakonec v boji o moc nezvítězil,

mohlo je to jednak stát jejich pozici, nebo život, jednak to byla pohroma pro celý kmen. (tamtéž: 240)

Jádro tureckého systému tvořilo nástupnictví, kdy titul kagana přecházel ze staršího bratra na mladšího bratra. Nástupnictví probíhalo poklidně do té doby, než se všichni synové bývalého kagana v tomto úřadu vystřídali. Poté bylo nutné určit, z které linie všech bývalých kaganů budou pocházet synové, kteří si budou úřad kagana nárokovat. To znamenalo, že pouze synové jednoho bývalého kagana budou mít na „trůn“ nárok, zatímco ostatním bude tato možnost upřena. Barfield zmiňuje, že teoreticky mělo vše fungovat bez problémů, protože poté, co zemřeli všichni synové bývalého kagana, měl na „trůn“ nastoupit syn nejstaršího syna bývalého kagana. Po jeho smrti se v úřadu kagana měli vystřídat všichni jeho bratři. A teprve poté mělo následnictví přejít na ostatní linie. Nicméně teorie se často s praxí diametrálně rozcházela. Hlavním problémem bylo, že nejstarší syn nejstaršího syna bývalého kagana byl často synem kagana, který byl mrtvý už po několik desetiletí. Synové právě zesnulého kagana, nejmladšího syna ve své linii, byli z tohoto důvodu často blíže ke skutečné moci a v nástupnických sporech mohli použít politické spojení svého zemřelého otce. Konec linie bratrů tedy znamenal propuknutí nástupnických sporů o trůn, v nichž hlavní roli hrála politická a vojenská síla. (Barfield 1992: 134)

4.6 Dějiny tureckého kaganátu od 2. pol. 6. do první pol. 7. století

Podřízenost Západního kaganátu Východnímu kaganátu trvala do roku 581 n. l., kdy uvnitř východoturecké říše vypukly nástupnické spory. Svrchovaným kaganem Východního tureckého kaganátu byl toho roku ustaven Ishbara. *Ānlúó* 庵邏, syn zesnulého kagana Taspara, se prohlásil „druhým kaganem“. A původní nástupce Taspara – Daluobian – přijal titul Apa kagan (čínsky: *Ābō* 阿波) (581-587 n. l.). Zdálo se, že Apa kagan vyjednává s dynastií Sui, což se vůbec nelíbilo Ishbarovi, proto podnikl nájezd na jeho tábor a zabil jeho matku. Vyděšený Apa našel útočiště u západotureckého kagana Tardua (čínsky: *Dátóu* 達頭, osobním jménem *Diànjúé* 玷厥, v roce 599 n. l. přijal další titul: *Bùjiā* 步迦) (575-603 n. l.), který měl z celé situace radost, neboť ji chtěl využít k uchopení moci nad celým kaganátem. (Barfield 1992: 137; Golden 1992: 132; Taşağil 2002: 324)

Pro další vývoj je ještě nezbytné zmínit sňatkovou alianci mezi Ishbarou a dynastií Severní Zhou z roku 580 n. l.. Za kagana Ishbaru měla být provdána princezna *Qiānjīn* 嚙金, jíž na cestě doprovázel kromě jiných i hodnostář jménem *Zhǎng Sūnshèng* 長孫晟³⁹ (551-609 n. l.).

[...] 突厥可汗愛其善射，留之竟歲，命諸子弟貴人與之親友，冀得其射法。沙鉢略弟處羅侯，號突利設，尤得眾心，為沙鉢略所忌，密託心腹陰與晟盟。晟與之遊獵，因察山川形勢，部眾強弱，靡不知之。(ZZTJ 12: 315)

Tureckému kaganovi se líbilo, že je [Zhang Sunsheng] dobrý ve střelbě. [Proto ho u sebe] nechal celý rok. Zhang Sunsheng poznal všechny potomky a důležité osoby a navázal s nimi přátelství. [Kagan] doufal, že se naučí jeho stylu střelby. Bratr Shabolüeho – Chuluohou – se prohlásil Tulim. Záviděl Shaboluemu, že si tak znamenitě získal srdce lidu. Své pocity tajně svěřil Zhang Sunshengovi a uzavřel s ním dohodu. Zhang Sunsheng pak s Chuluohouem jezdil a lovil, díky tomu viděl ráz krajiny i sílu a slabost všech kmenů. Nebylo nic, co by nepoznal.

Když se Zhang Sunsheng vrátil do Číny, okamžitě informoval císaře o situaci, která mezi Turky panuje, a navrhl strategii, jak z ní vytěžit co nejvíce: „Nyní bychom měli spolupracovat s těmi, co jsou daleko, a bojovat s těmi, co jsou blízko. Rozdělíme to, co je silné, a oslabíme spojence.“ (今宜遠交而近攻，離強而合弱。 ZZTJ 12: 316) Sima Guang ve svém díle pro rok 581 n. l. uvádí, že si: „Císař [Wen] v obdivu hluboce povzdychl, všechno přijal a chystal se použít. Vyslal hodnostáře Yuán Huī do okresu Yīwú⁴⁰. Když byl na audienci, daroval [kaganovi Tarduovi] vlajku s vyobrazením hlavy vlka. Tarduovi vyslanci dorazili [k čínskému dvoru] a vyslanci [kagana] Shabolüeho se stáhli.“ (帝深嗟異，皆納用之。遣太僕元暉出伊吾道，詣達頭，賜以狼頭纛，達頭使來，引居沙鉢略使上。 ZZTJ 12: 316) Taşağıl uvádí, že Tardu ihned poté, co obdržel od Suiů onu vlajku, vyhlásil svou nezávislost a tak došlo k vytvoření dvou zcela

³⁹ Zhang Sunsheng (551-609 n. l.) byl slavný suiský generál a diplomat, který se věnoval vztahům s Turky.

⁴⁰ Dnešní okres Hāmì 哈密 v Xinjiangu.

samostatných entit – Západního a Východního tureckého kaganátu. (Taşağıl 2002: 326) K Tarduovi a Apovi se postupně připojilo mnoho dalších kmenových vůdců a společně bojovali proti Ishbarovi na východě. Suiský císař Wendi si byl dobře vědom toho, že pomůže-li Západnímu kaganátu, zbaví se sice svého někdejšího úhlavního nepřítele – Východního kaganátu, ale hned poté se mu v týle objeví nový, daleko silnější nepřítel. Proto do celé situace nehodlal nijak zasahovat, jen se těšil z rozporů, které mezi Turky panovaly. Nakonec však Wendi přece jen intervenoval, jak praví záznam pro rok 584 n. l.:

突厥沙鉢略可汗數為隋所敗，乃請和親。驪金公主自請改姓楊氏，為隋主女。隋主遣開府儀同三司徐平和使於沙鉢略⁴¹，更封驪金公主為大義公主。[...] 沙鉢略遣使致書曰：“從天生突厥天下賢聖天子伊利居廬設莫何沙鉢略可汗致書大隋皇帝：皇帝，婦父，乃是翁比。此為女夫，乃是兒例。兩境雖殊，情義如一。自今子子孫孫，乃至萬世，親好不絕。” (ZZTJ 12: 355)

Turecký kagan Shabolüe byl několikrát poražen dynastií Sui, proto žádal politiku míru a příbuzenství. Princezna Qianjin sama poprosila, zda si může změnit příjmení na Yang, aby byla dcerou suiského vládce. Suiský vládce vyslal hodnostáře Xú Píngheá k Shabolüemu, aby jmenoval princeznu Qianjin princeznou Dàyi. [...] Shabolüe vyslal [k císaři] posla s dopisem, [ve kterém se psalo]: „Z Nebesou zrozený moudrý vládce všech Turků Yǐlì Jūlúshè Mòhé Shabolüe posílá dopis velkému císaři dynastie Sui: ‚Císaři, vy jste otcem mé ženy, proto jste jako [můj] otec. Nyní jsem manželem [vaší] dcery, proto jsem jako [váš] syn. Ačkoli se oba státy liší, city jsou stejné. Prátelství [našich] potomků bude po mnoho generací trvalé.‘“

Dynastie Sui od této chvíle pomáhala Ishbarovi v bojích se Západním kaganátem. Předtím než roku 587 n. l. Ishbara zemřel, stihl ještě jmenovat svým

---

⁴¹ *Kāifǔ yítóngsānsī* je název úřední pozice. Její nositelé měli zhruba stejné postavení na společenském žebříčku jako Tři vévodové (*Sān gōng* 三公).

nástupcem svého bratra, kagana Baghu (čínsky: *Mòhé* 莫何, osobním jménem *Chǔluóhóu* 處羅侯) (587-588 n. l.). Ishbara tak vynechal svého syna Yong Yulüho (*Yōngyúlú* 雍虞閭). Sima Guang píše, že tomu tak bylo proto, že „*Shabolüe považoval svého syna Yongyulüho za slabého*“ (沙鉢略以其子雍虞閭懦弱, [...]). ZZTJ 12: 377). Kagan Baghu nicméně udělil Yongyulümu titul *yabghu* a okamžitě poslal na čínský dvůr posly, aby vyjádřil svou loajalitu suiskému vládci. Sinor uvádí, že v roce 587 n. l. kagan Baghu zajal kagana Apa, o kterém pak už nejsou žádné zprávy. Moci v Západním kaganátu se chopil kagan Niri (čínsky: *Nílì* 泥利) (587-601 n. l.). Sinor dodává, že alespoň teoreticky tuto funkci měl stále kagan Tardu, který ale jaksi zmizel a po devět let od roku 585 n. l. o něm čínské prameny mlčí. (Sinor 2000: 306)

V roce 588 n. l. „*turecký kagan Mohe napadl sousední stát na západ [od tureckého kaganátu], byl zasažen šípem doprostřed čela a zemřel. Lidé ustavili Yongyulüho pod titulem jiéqiéshīduōnà kagan Dūlán*.“ (突厥莫何可汗西擊鄰國，中流矢而卒。國人立雍虞閭，号頡伽施多那都藍可汗。ZZTJ 12: 390) Kagan Dulan pak stál v čele Východního kaganátu (588-599), když se na scéně znovu objevil kagan Tardu. Stejně jako kdysi bylo i nyní jeho cílem převzetí moci nad celým kaganátem.

I když byl novým východotureckým kaganem jmenován kagan Dulan, moci se nechtěl vzdát ani syn bývalého kagana Baghua, který se prohlásil Tuli kaganem (čínsky: *Tūlì* 突利, osobním jménem *Rǎngān* 染干, někdy bývá označován také jako Yami kagan – čínsky: *Qīmín* 啟民) (599-609 n. l.). Barfield uvádí, že suiský vládce Wendi si byl rivalita mezi oběma kagany dobře vědom a chtěl ji ještě rozdmýchat tím, že podporoval kagana Tuliho, kterému poslal za manželku čínskou princeznu a velmi mnoho darů. Dulan tím byl velmi rozhořčen, spojil se se západotureckým kaganem Tarduem a společnými silami bojovali proti Tulimu. Po několika porážkách byl Tuli donucen stáhnout se za Velkou čínskou zeď. Jediným vládcem Východního kaganátu se stal tudíž kagan Dulan. Štěstí ale přálo tentokrát Tarduovi, neboť Dulan byl roku 599 n. l. zabit svými sluhy. Tarduovi nyní již nic nebránilo prohlásit se jediným vládcem obou kaganátů, což učinil ještě téhož roku, kdy Dulan zemřel. (Barfield 1992: 137-138)

Tardu pak chtěl definitivně vyhladit celou linii východních Turků, proto podnikl několik tažení daleko na východ. Zatímco ale bojoval na východě, v západní části kaganátu vypukla povstání kmenů Tiele, které se chtěly zbavit turecké nadvlády. Kvůli této rebelii byl Tardu nucen stáhnout se zpět na západ, kde roku 603 n. l. zemřel.

S pomocí Suiů se moci nad Východním kaganátem chopil opět Tuli, který zemřel roku 609 n. l. Po jeho smrti byl Východní kaganát ovládán úspěšně nejprve synem Tuliho – Shibi kaganem (čínsky: *Shībì* 始畢, osobním jménem *Duōjǐshì* 咄吉世) (609-619 n. l.) a poté postupně jeho dvěma bratry kaganem Chuluo (čínsky: *Chùluó* 處羅) (619-620 n. l.) a Illig kaganem (čínsky: *Xiélì* 頡利, osobním jménem *Duōbì* 咄苾) (620-630 n. l.). (Barfield 1992: 138) Ke konci své vlády se kagan Xieli setkal s mnoha neúspěchy, které společně s přírodními katastrofami způsobily ve stepi hlad. Xieli se na svůj vyčerpaný a bouřící se lid pokusil uvalit daňovou povinnost, což ještě zhoršilo jeho těžkou situaci. Lid se rozptýlil a uprchl. V roce 630 n. l. byl Xieli zajat čínskými vojsky a v roce 634 n. l. v zajetí zemřel. Zánik Východního kaganátu bývá nicméně datován už do roku 630 n. l. (Golden 1992: 133-134, Sinor 2000: 308)

Po smrti kagana Tardua se v Západním kaganátu vystřídal postupně kagan Heshana (čínsky: *Hésàna* 曷薩那, osobním jménem *Níjuéchùluò* 泥厥處羅 nebo *Dámàn* 達曼) (603-611 n. l.) a kagan Shekui (čínsky: *Shèkuì* 射匱) (611-618/619 n. l.). Západní kaganát však vzkvétal zejména za jeho mladšího bratra kagana Tong Yabghu (čínsky: *Tǒng Yèhù* 統葉護) (618/619-630 n. l.). (Golden 1992: 135) Sinor uvádí, že za jeho vlády byla součástí Západního kaganátu Tarimská pánev, Ferganská kotlina⁴², části dnešního Afghánistánu a části údolí řeky Indus. (Sinor 2000: 309) V *Jiu Tang shu* se však o konci jeho vlády praví: „*Tehdy se Tong Yabghu spoléhal [už jen] na svou sílu, nebyl dobrý ke [svému] lidu a všechny kmeny ho nenáviděly. Mnoho Karluků⁴³ proti němu povstalo.*“ (時統葉護自負強盛，無恩於國，部衆咸怨，歌邏祿種多叛之。 JTS: 4455) V roce 630 n. l. byl během tohoto povstání zabit a Západní kaganát se rozpadl na dva kmenové svazy On Ok – „Deset šípů“ (*Shíjiàn* 十箭). Číňané se o těchto svazech zmiňují jako o „Deseti klanech“ (*Shí xìng* 十姓). Pět kmenů *Nǚshībì* 弩失畢 tvořilo západní křídlo a pět kmenů *Duōlù* 咄陸 tvořilo východní křídlo. Oba svazy měly ve svém čele vlastního kagana a neustále proti sobě vedly oboustranně zničující války. (Golden 1992: 135-136, Sinor 2000: 309-310) Sinor uvádí, že na rozdíl od Východního kaganátu, se Západní kaganát rozpadal téměř celé čtvrt století, definitivně však zanikl roku 659 n. l. (Sinor 2000: 310)

⁴² Ve Ferganské kotlině se setkávají hranice dnešního Kyrgyzstánu, Tádžikistánu a Uzbekistánu.

⁴³ Karlukové byli kočovným kmenem sídlícím v povodí řeky Irtyš a pohoří Tarbagataj na západ od Altaje.

5. Vztahy Číny a tureckého kaganátu od počátku 7. století do 1. pol. 8. století

5.1 Dynastie Sui a její vztahy s tureckým kaganátem

Před sjednocením Číny dynastií Sui roku 581 n. l. byly vztahy států Severní Zhou a Severní Qi s tureckým kaganátem poměrně dobré. Jelikož se oba státy obávaly toho, že se Turci spojí s jejich čínským protivníkem, posílaly na dvůr tureckého kaganátu bohaté tributy. Kronika *Zhou shu* dokonce zachycuje vyjádření kagana Taspara k této situaci: „*Dokud budou mít dva synové na jihu synovsky oddaní a poslušní, proč bychom se měli obávat nedostatku?*“ (但使我在南兩個兒孝順，何憂無物邪。 ZS: 649) Je tedy zřejmé, že Turkům rozdělení Číny vyhovovalo a v tomto období podnikali na území Číny jen občasné nájezdy. Zlom nastal, když byla severní Čína sjednocena nejprve roku 577 n. l. dynastií Severní Zhou a roku 581 n. l. dynastií Sui.

Turci nebyli sjednocení Číny nakloněni, neboť pro ně znamenalo odliv bohatství a možnost změny mocenského poměru sil. V prvních letech proto podnikali na dynastii Sui častá tažení. Jak již víme z předchozí kapitoly, rok 581 n. l. nebyl jen rokem sjednocení Číny, ale rovněž rokem, kdy v tureckém kaganátu vypukly nástupnické spory, které daly vzniknout Východnímu a Západnímu tureckému kaganátu. Císař Wendi na krátkou dobu aplikoval politiku „spojit se s těmi, co jsou daleko, a bojovat s těmi, co jsou blízko“, jinými slovy se spojil se Západním kaganátem, zatímco bojoval s Východním. Roku 584 n. l. byla nicméně tato politika ukončena. Východoturecký kagan Ishbara byl do tohoto data několikrát drtivě poražen jak Suii, tak jinými kagany, proto žádal od Suiů politiku *heqin* „míru a příbuzenství“. Vyměnil tedy svou podřízenost Číně za ochranu proti dalším kmenovým vůdcům, s nimiž soupeřil. Barfield uvádí, že dynastie Sui měla silné ideologické důvody pro uvítání tohoto stavu věcí. „Po několika staletích cizí vlády, byla nyní Čína sjednocena domácí dynastií. V myslích konfuciánských historiků byla formální podřízenost tureckého kagana, i když byl zbavený moci, jen dalším znamením toho, že dynastie Sui skutečně třímá ‚mandát Nebes‘.“ (Barfield 1992: 137)

Loajalitu dynastii Sui zachovávali i nástupci kagana Ishbary, kagan Baghu (587-588 n. l.) a kagan Dulan (588-599 n. l.). Nicméně jak již víme, moci se nechtěl vzdát ani syn zesnulého kagana Baghua, který se jmenoval Tuli kaganem (599-609 n. l.). V roce 593 n. l. se císař Wendi doslechl, že princezna Dayi plánuje na dvoře kagana Dulana

spiknutí proti dynastii Sui. Kagan Dulan se sice o celé záležitosti dozvěděl až od čínských poslů, přesto se však zdá, že na základě této nepříjemnosti se čínský císař rozhodl podporovat spíše jeho protivníka – kagana Tuliho. Nermalou zásluhu na tom měl už zmíněný hodnostář Zhang Sunsheng, který císaři radil takto:

臣觀雍虞閭反覆無信，直以與玷厥有隙，所以欲依倚國家，強與為婚，終當叛去。今若得尚公主，承藉威靈，玷厥，染干必受其征發。強而更反，後恐難圖。且染干者，處羅侯之子，素有誠款，于今兩代，前乞通婚，不如許之，詔令南徙，兵少力弱，易可撫馴，使敵雍虞閭以為邊捍。(ZZTJ 12: 460)

Všiml jsem si, že Yongyulü je nestálý a neloajální, stačí jen, že má spory s [kaganem] Dianjue, proto se touží spolehnout na Čínu. Pokud přesto uzavřeme sňatkovou alianci s ním, nakonec se stejně vzbouří a opustí [nás]. A nyní pokud dosáhne sňatku s princeznou, bude se spoléhat na naši moc, určitě napadne a zničí Dianjueho a Rangana. Až posílí a vzbouří se, tak se obávám, že bude obtížné se s ním vypořádat. Na druhou stranu Rangan je synem Chuluohoua a je to člověk loajální s ryzím charakterem. Po dvě generace až doposud, žádosti o sňatek se nevyrovnají tomu, když dáme svolení [k sňatku] jemu. Povoláme ho, aby se přesunul na jih. Má málo vojáků a je slabý, bude snadné ho učinit poslušným a způsobit, že bude bránit pohraniční oblasti před [naším] nepřítelem Yongyulim.

Roku 597 n. l. kagan Tuli skutečně dostal za manželku čínskou princeznu Anyi 安義公主 (*Ānyì gōngzhǔ*), přesunul se na jih a užíval si přízně suiského císaře Wendiho. Xiong dodává, že „hluboce uražen suiskou zálibou v Tulim, Dulan přerušil své tributární vazby a začal obtěžovat oblasti hraničící se suiským územím.“ (Xiong 2006: 210) Posléze se Dulan spojil se západotureckým kaganem Tarduem a společně vyhlásili válku Tulimu. Po několika velkých porážkách byl Tuli donucen stáhnout se za Velkou čínskou zeď. (Barfield 1992: 138, Xiong 2006: 210-211) Jakmile se toto stalo, východ ovládl Dulan, zatímco moci na západě se chopil Tardu. Nicméně z předchozí

kapitoly víme, že roku 599 n. l. byl Dulan zabit a Tardu se stal jediným vládcem obou kaganátů. Téhož roku se Tulimu dostalo od čínského císaře titulu *Yilizhēndòu qǐmín kèhán* 意利珍豆啟民可汗, zkráceně se používá často pouze označení *Qǐmín kèhán* 啟民可汗 (599-609). Kagan Qimin ale ani nyní nedisponoval velkou mocí. Nepřátelské skupiny Turků na něj podnikaly ničivé nájezdy, které však byl schopen odrážet pouze s čínskou pomocí. Nicméně Číňanům se pomoc vyplatila, a to už v roce 603 n. l..

突厥步迦可汗所部大亂，鐵勒僕骨等十餘部，皆叛步迦降於啟民。
步迦眾潰，西奔吐谷渾；長孫晟送啟民置磧口，啟民於是盡有步迦
于眾。(ZZTJ 12: 551)

*Mezi kmeny tureckého kagana Bujia⁴⁴ vypukl velký zmatek, Tiele, Pugu⁴⁵
a dalších víc jak deset kmenů proti [kaganovi] Bujiaovi povstalo a
podřídilo se Qiminovi. Mnoho [válečníků kagana] Bujia bylo poraženo a
[Bujia sám] uprchl na západ ke [kmeni] Tuyuhun. Zhang Sunsheng
daroval Qiminovi území Qikou⁴⁶ a Qimin tak ovládal všechny kmeny
[kagana] Bujia.*

Kagan Tardu roku 603 n. l. zemřel a kaganát se opět rozpadl na dvě části. Východní část ovládl Číně zavázaný kagan Qimin, který vládl až do roku 609 n. l. Badatelé se shodují, že vztahy východního tureckého kaganátu a dynastie Sui byly poměrně dobré až do roku 615 n. l.. (Barfield 1992: 139; Graff 2002: 143) Barfield uvádí, že „dynastie začala považovat Východní Turky za důležité spojence“. (Barfield 1992: 139) Jako příklad může posloužit tažení z roku 605 n. l., které vedla dynastie Sui proti Kitanům⁴⁷ (*Qidān* 契丹). Kagan Qimin tehdy vyslal Suiům na pomoc dvacet tisíc svých válečníků a díky jeho pomoci dynastie Sui Kitany s přehledem porazila. (ZZTJ 12: 581) Nicméně roku 607 n. l. se vyslanci císaře Yangdiho potkali na dvoře kagana Qimina s vyslanci Kogurja. Císaře zneklidnilo, že by mohlo jít o tajné vyjednávání

---

⁴⁴ *Bùjīā* byl titul, který kagan Tardu přijal poté, co se roku 599 n. l. stal na krátkou dobu jediným vládcem obou kaganátů. (Taşağıl 2002: 330)

⁴⁵ *Púgǔ* byl jedním z devíti klanů kmene Tiele.

⁴⁶ Použitá kniha interpretuje *Qikou* jako území, jehož poloha je nám dnes neznámá. (ZZTJ 12: 551)

⁴⁷ Kitanové byli kočovným kmenem, jehož historie sahala až do čtvrtého století našeho letopočtu. Obývali území Mongolska a Mandžuska, jinými slovy severovýchodní část dnešní Číny.

spojenectví. Císařovu obavu podtrhla ještě situace z roku 608 n. l.. Turecká vojska měla být toho roku opět důležitou posilou čínské armády při dobytí okresu *Yīwú* 伊吾 v dnešním Xinjiangu. Ovšem turecká vojska nedorazila. (ZZTJ 12: 610) Barfield však dodává, že se Turci „navzdory své nespolehlivosti stali důležitou součástí Yangdiho plánů na expanzi“. Kogurju například císař vyhrožoval tureckým útokem, pokud se nepodrobí jeho vládě. (Barfield 1992: 139, CHC 1979: 142)

V roce 609 n. l. kagan Qimin zemřel a „císař kvůli němu po tři dny nepřijímal audience. Ustavil jeho syna Duojiho kaganem Shibim.“ ([...], 上為之廢朝三日，立其子咄吉，是為始畢可汗. ZZTJ 12: 618) Kagan Shibi (609-619) nebyl ale dynastii Sui nakloněn tolik jako jeho otec. Jeho armáda nedorazila podpořit suiskou armádu v prvním ze tří tažení proti Kogurju, která byla pro osud dynastie Sui zcela fatální. Krátce po tomto nevydařeném tažení z roku 612 n. l. začala na území Číny propukát lidová povstání. Jak víme, chaos propukající v říši neodradil císaře Yangdiho od dalších dvou tažení do Kogurja. Prestiž dynastie upadala a byla nadobro ztracena v roce 615 n. l., kdy byl císař Yangdi obklíčen Východními Turky ve městě *Yànmén*⁴⁸ 鴈門 po dobu jednoho měsíce. (Barfield 1992: 139; Graff 2002: 155) Tato událost bývá tradičně interpretována jako důležitý mezník ve vývoji turecko-čínských vztahů, kdy kagan Shibi zaujal vůči dynastii Sui vyloženě nepřátelský postoj. Téměř se však neuvádí, co způsobilo takový náhlý zvrat v zahraniční politice Východního kaganátu. V následující pasáži uvidíme, že změnu tureckého postoje měla na svědomí čínská diplomacie. Číňané se začali obávat moci kagana Shibiho a pokusili se rozdělit Východní kaganát na dvě části.

裴矩以突厥始畢可汗部眾漸盛，獻策分其勢，欲以宗女嫁其弟叱吉
設；拜為南面可汗；叱吉不敢受，始畢聞而漸怨。突厥之臣史蜀胡
悉多謀略，為始畢所寵任，矩許與為互市，誘至馬邑下，殺之。遣
使詔始畢曰：“史蜀胡悉叛可汗來降，我已相為斬之。”始畢知其狀，
由是不朝。(ZZTJ 12: 696)

---

⁴⁸ Město *Yànmén* bývá ztotožňováno s dnešním městem *Xīnzhōu* 忻州 v provincii *Shānxī* 山西.

Protože kmeny kagana Shibiho byly postupně stále silnější, přednesl Peiju⁴⁹ [císaři] plán, jak jeho moc rozdělit. Chtěl provdat dceru z císařského klanu za mladšího bratra [kagana Shibiho] Chiji shad⁵⁰ a jmenovat [ho] jižním kaganem. Chiji se neodvážil [nabídku] přijmout. Když se to Shibi dozvěděl, pocítil postupně [velkou] zášť. Turecký ministr Shishuhuxi měl mnoho nápadů a plánů, aby získal zalíbení a důvěru Shibiho. Peiju slíbil, že s [Shishuhuxim] projedná vzájemné obchody. Nalákal ho, aby dorazil poblíž Mayi⁵¹ a zabil ho. [Peiju] vyslal posly, aby Shibimu sdělili: „Shishuhuxi se vzburčil proti kaganovi a přišel se [nám] podrobit. Už jsem [Vám] pomohl a setnul mu hlavu.“ Shibi pochopil svou situaci a od té doby se už na dvoře [nikdy] neukázal.

Neúspěchy na vojenském poli, zajetí císaře Yangdiho Východními Turky, povodně, hladomor a další katastrofy způsobily, že v Číně vypukla válka o moc. Barfield uvádí, že po vypuknutí chaosu v Číně Turci pouze spokojeně přijímali posly s dary od všech hodnostářů a generálů, kteří soupeřili o moc. Do boje samotného nijak nezasahovali, ani se nepokusili Čínu dobýt. Místní vůdce zásobili koňmi a nepřiliš početnými vojsky. (Barfield 1992: 139) Některým vůdcům dokonce kagan Shibi udělil titul „čínský kagan“, čímž zdůrazňoval svou všudypřítomnou svrchovanost. (Taşağıl 2002: 329)

I když Západní kaganát nepředstavoval pro dynastii Sui po smrti kagana Tardua v roce 603 n. l. v podstatě žádný problém, pro úplnost se práce bude vztahům obou zemí přece jen krátce věnovat. Po smrti Tardua se stal kaganem Chuluo či Heshana (603-611 n. l.), jehož matka byla čínského původu a setrvala na čínském dvoře jako rukojmí. Sima Guang ve svém díle pro rok 611 n. l. uvádí, že se Yangdi vydal na inspekční cestu na západ, na které se chtěl setkat i s kaganem Chuluo. Nicméně kagan žádost císařových poslů odmítl. (ZZTJ 12: 632) Pro císaře to byl jasný náznak toho, že přestává uznávat čínskou nadvládu. Na radu hodnostáře Peijuho proto císař ustavil kaganem Shekuie (611-618/619 n. l.) a kagana Chuluo přesvědčil, aby se dostavil na

⁴⁹ Péijǔ (547-627 n. l.) byl významným hodnostářem, který se zabýval zahraniční politikou za dynastie Sui i na počátku dynastie Tang. Jeho úkolem bylo konkrétně plánování a provádění vojenských a diplomatických opatření vůči Turkům. (CHC 1979: 127)

⁵⁰ Chìjǐ byl mladším bratrem kagana Shibiho, shè naznačuje, že držel titul místokrále.

⁵¹ Mǎyì byl název okresu, který se rozkládal v dnešní provincii Shānxī 山西 na území okresu Shuòjùn 朔郡.

čínský dvůr. V hlavním městě byl kagan Chuluo přijat se všemi náležitými poctami a podle pramenů tam zůstal až do roku 619 n. l.⁵² Zřejmě sloužil jako potenciální kagan, kterého byli Suiové připraveni použít v případě, že by se kagan Shekui stal příliš silným, nebo proti Východním Turkům. Armáda kagana Chuluo dokonce pomáhala císaři Yangdimu na jeho prvním tažení proti Kogurju. (CHC 1979: 140) Osud kagana Chuluo nakonec skončil rukou východotureckého kagana Shibiho, který ho zajal a zabil. (Taşağil 2002: 330) Moc nad Západním kaganátem držel pak až do konce dynastie Sui ve svých rukou kagan Shekui, který ovládal území na západ od Dunhuangu (*Dūnhuáng* 敦煌) až ke Kaspickému moři. (Taşağil 2002: 331)

5.2 Role Turků při založení dynastie Tang a turecko-čínské vztahy za císaře Gaozua

Li Yuan 李淵, suiský generál a budoucí první císař dynastie Tang, zůstal dynastii Sui loajální až do roku 617 n. l., kdy se rozhodl povstat. Věděl, že pokud má být jeho vzpoura úspěšná, musí se nejprve vypořádat s Východními Turky, kteří byli daleko silnější než každý jednotlivý povstalecký režim na území Číny. Poslal kaganovi Shibimu dopis, ve kterém tvrdil, že chce obnovit pořádek v říši, což prý dovolí znovuuštění přátelských vztahů mezi Číňany a Turky. Celá tato situace měla být ku prospěchu obou stran. Dohoda byla nakonec uzavřena a Li Yuan se zavázal, že pokud mu Shibi poskytne svou pomoc, všechna válečná kořist získaná během tažení za sjednocení Číny bude náležet Turkům. Kagan Shibi nakonec skutečně poslal Li Yuanovi mnoho svých koní a mužů. Díky jeho pomoci Li Yuan roku 618 n. l. dobyl hlavní město Suiů, které přejmenoval na Chang'an a založil dynastii Tang. (CHC 1979: 157-158, 160)

Je jasné, že rozdělení Číny bylo pro Turky výhodné, neboť jim zajišťovalo přísun darů a tributů od místních režimů, jejichž vůdci se obávali tureckého útoku, který by se jim mohl stát osudným. Jak už bylo uvedeno, Turci podporovali několik takových režimů. Nikdy ovšem ne natolik, aby byl daný režim schopen Čínu sjednotit. Je proto otázkou, proč se rozhodli podpořit v takové míře právě Li Yuana. Odpověď na tuto otázku můžeme zřejmě nalézt v onom dopise, který poslal Li Yuan Shibimu. Na rozdíl od svých protivníků, kteří sice uznávali svrchovanost tureckého kagana a zásobili ho

---

⁵² Od roku 611 n. l. však už žádný vliv na dění v Západním kaganátu neměl.

tributy, v něm Li Yuan sliboval dlouhodobé ustavení tributárních vztahů. To byla jistě lákavá nabídka, ale z dlouhodobého hlediska hrozilo, že Čína posílí a stane se pro Turky hrozbou. Hlavní roli proto zřejmě hrála vidina bohaté kořisti získané během Li Yuanova tažení, která měla posléze všechna připadnout Shibimu.

Po vyhlášení dynastie roku 618 n. l. tangský režim nadále zůstával jen jedním z mnoha lokálních režimů, Li Yuan dokonce nebyl ani jediným, kdo si nárokoval císařský titul. Dále nesmíme zapomenout na mnoho místních vůdců, kterým byl udělen titul kagan. Tangská vojska začala s dobýváním zbytku Číny ihned poté, co se zmocnili hlavního města na konci roku 617 n. l.. Sjednání Číny trvalo více než deset let, nicméně hlavní střediska odporu byla zlikvidována už na počátku roku 624 n. l. (CHC 1979: 162) Císař Gaozu (618-626 n. l.) si byl nicméně vědom svého nejistého postavení, proto „pravidelně podplácel Východní Turky, aby nepodnikali nájezdy na tangské území, nebo aby nepomáhali těm vzbouřencům, kteří se prohlásili tureckými vazaly“. Obrovské dary pravidelně posílané do stepi byly význačným rysem zahraniční politiky za císaře Gaozua. Nicméně tato politika se příliš neosvědčila, neboť Turci si „nárokovali [stále] víc a víc, jejich vyslanci v Chang'anu prokazovali císaři malou úctu a působili v hlavním městě chaos“. (CHC 1979: 181) Již výše se práce dotkla osudu kagana Chuluo či Heshany, který od roku 611 n. l. poklidně přebýval na čínském dvoře. Nicméně z toho, že Východním Turkům bylo nakonec povoleno ho zabít, můžeme usuzovat, jakou váhu pro Tangy dobré vztahy s Východním kaganátem měly. Následující pasáž z roku 619 n. l. nám důvody tohoto rozhodnutí a okolnosti vraždy přiblíží:

西突厥曷娑那可汗與北突厥有怨；曷娑那在長安，北突厥遣使請殺之，上不許。群臣皆曰：“保一人而失一國，後必為患！”秦王世民曰：“人窮來歸，我殺之不義。”上遲回久之，不得已，引曷娑那於內殿宴飲，既而送中書省，縱北突厥使者使殺之。 (ZZTJ 13: 139)

Severní Turci chovali vůči západotureckému kaganovi Heshana zášť. Heshana pobýval v Chang'anu. Severní Turci vyslali posly, kteří žádali o svolení zabít ho. Císař to nedovolil. Všichni ministři řekli: „Zachránit jednoho člověka, ale přijít o celou zemi. To bude do budoucna určitě

pohroma!“ Vládce z Qin [Li] Shimin pravil: „Když se k [nám] někdo uchýlí v bezvýchodné situaci, tak zabít ho není správné.“ Císař dlouho přemítal a váhal, [ale] jiná možnost nebyla. Pozval Heshanu do vnitřního paláce na hostinu a uvědomil Sekretariát⁵³, který pustil posly Severních Turků. Ti ho zabili.

Kagan Shibi v roce 619 n. l. zemřel a moci ve Východním kaganátu se chopil jeho mladší bratr, kagan Chuluo (619-620 n. l.). Chuluo po roce vlády zemřel a byl vystřídán svým bratrem, kaganem Xielim⁵⁴ (620-630 n. l.). Xieli se ukázal být hlavní hrozbou jak za vlády Gaozua, tak během prvních let vlády císaře Taizonga. (CHC 1979: 181) Jak uvádí Barfield, za vlády Xieliho četnost tureckých nájezdů na Čínu překonala všechna předchozí období. Během sedmdesáti pěti let, které předcházely Xieliho vládě, podnikli Turci celkem zhruba čtyřicet nájezdů. Během deseti let Xieliho vlády se však tento počet ztrojnásobil. (Barfield 1992: 143)

Již jsme zmínili, jaká úskalí s sebou nesla smrt kagana a ustavení nového. Po smrti kagana Chuluo byl sice ustaven jeho bratr, kagan Xieli, ale vládu si nárokoval i syn Chulua, který se jmenoval Tuli kaganem a ovládal kmeny v dnešním jihovýchodním Mongolsku. (tamtéž: 143) Také jsme již uvedli princip, na kterém fungují nomádské společnosti. Konkrétně to, že válka obvykle znamená sjednocení, zatímco v době míru se soudržnost společnosti obvykle rozvolní. Je proto nasnadě, že nájezdy, které do Číny Xieli tak hojně podnikal, měly zřejmě za cíl udržet jeho říši pohromadě a zabránit dosud podrobeným kmenům a klanům, aby se od něj odvrátili a přimkli se ke kaganovi Tulimu.

Drancování čínských hraničních oblastí Turky se za kagana Xieliho stalo skutečně vážným problémem. Nájezdy do oblasti kolem hlavního města Chang'anu způsobily, že na konci roku 624 n. l. muselo být na město samotné uvaleno stanné právo. Císař Gaozu údajně vážně zvažoval přesunutí hlavního města do bezpečnější oblasti a vyslal hodnostáře s cílem najít vhodné umístění nového hlavního města. (CHC 1979: 181) Ačkoli bývá usmiřovací politika na počátku vlády císaře Gaozua často kritizována, je pravdou, že umožnila zkonsolidování dynastie Tang. Dále pak díky ní

---

⁵³ Zhōngshūshěng byl za Tangů orgán centrální správy, který navrhoval a stylizoval císařská rozhodnutí. Obvykle bývá překládán jako „Sekretariát“.

⁵⁴ Bývá označován také jako Illig kagan.

bylo možné vybudovat obranná opatření na severních hranicích, která poté měla nepochybně zásluhu na tom, že Číňané byli na konci vlády Gaozua schopni silného odporu. (tamtéž: 182)

Závěrem opět doplníme několik informací o Západním kaganátu. Během období vlády císaře Gaozua byl Západní kaganát ovládán kaganem Tong Yabghuem (618/619-630 n. l.), jehož vztahy s dynastií Tang byly dobré. Vztahy obou kaganátů byly však na ostří nože. Zatímco byl kagan Xieli roku 622 n. l. zaměstnán nájezdem na Čínu, připravoval Tong Yabghu útok na Východní kaganát. Xieli nakonec vyslal k západotureckému kaganovi posla, který s ním dohodl mír. (Taşağıl 2002: 331) Tong Yabghu poté v roce 627 n. l. vyslal posly s dary do Číny a žádal o ruku čínské princezny. Jak se ale dočteme, „*Xieli nechtěl, aby se mezi ním a Čínou ustavila [politika] míru a příbuzenství. Několikrát vyslal vojska na [území] nepřitele. Také vyslal někoho, aby [kaganovi] Tong Yabghuovi vyřídil: ‚Pokud se oženíš s tangskou princeznou, bude muset přejít přes [území] mého státu.‘ Tong Yabghua to znepokojilo a neoženil se.*“ (頡利不欲中國與之和親，數遣兵入寇，又遣人謂統葉護曰：“汝迎唐公主，要須經我國中過。”統葉護患之，未成婚。ZZTJ 13: 394) Je proto více než zřejmé, že se Východní Turci spojení Západního kaganátu a dynastie Tang velmi obávali. Naštěstí pro ně k němu nakonec nedošlo.

5.3 Li Shiminova taktika vůči Turkům a zánik Východního kaganátu

Li Shimin byl význačným tangským generálem, který vynikal zejména v bojích s Turky. Několik slavných vítězství mu vyneslo velkou prestiž mezi obyvateli říše. Roku 621 n. l. ho císař Gaozu navíc pověřil vojenskou i civilní správou severovýchodní planiny s ústředním sídlem v Luoyangu. (CHC 1979: 182-183; Hrubý 2002: 59) Právoplatným dědicem trůnu byl nicméně Gaozuův prvorozený syn *Lǐ Jiànchéng* 李建成 (589-626 n. l.), který nebyl tolik oblíbený a obával se, že Li Shimin využije svou pověst a nahradí ho. (Barfield 1992: 141) A tak mezi bratry vypukl boj o moc a o císařovu přízeň. Gaozu se několikrát pokusil spor mezi bratry urovnat. Nicméně každý z princů měl svou skupinu podporovatelů, která se snažila zdiskreditovat druhou stranu. Stanovisko císaře se vůči oběma synům střídavě měnilo a záviselo na tom, jak úspěšná byla daná strana v manipulování s názorem císaře. V roce 626 n. l. se zdálo, že z pletichaření na dvoře vyjde vítězně Li Jiancheng. Jakmile se však Li Shimin dozvěděl

o tom, že se ho jeho bratr pokusil otrávit a plánoval ho nechat zavraždit, rozhodl se také přejít do protiútok. Falešně obvinil oba své bratry, Li Jianchenga a Li Yuanjiho (*Lǐ Yuánjī* 李元吉)⁵⁵, ze vztahů se členkami císařského harému. Když se oba bratři vydali následujícího dne k císaři vyvrátit křivé obvinění, u brány Černého válečníka (*Xuánwǔ mén* 玄武門) na ně však už čekal Li Shimin se sborem svých dvanácti nejvěrnějších mužů a oba bratry zabil. Li Shimin okamžitě ohlásil výsledek převratu císaři, který ho jmenoval korunním dědicem. Nedlouho poté pak Gaozu, zřejmě pod nátlakem, abdikoval a přenechal trůn Li Shiminovi, který je znám pod svým posmrtným jménem *Tàizōng* 太宗 (626-649 n. l.). (CHC 1979: 184-186; Hrubý 2002: 60-62)

Zajímavá je v této souvislosti paralela, kterou uvádí Barfield. Zabití bratrů a donucení otce k abdikaci vnímá spíše jako čin typický pro stepní kulturu. V této souvislosti konkrétně uvádí boje o moc, které probíhaly velmi často mezi Turky, či Maodunovo zavraždění otce a chopení se moci nad kmenem Xiongnu. (Barfield 1992: 141) Li Shiminovo jednání může nepochybně pramenit z toho, že tangský císařský rod Li pocházel z čínsko-kočovnické válečnické aristokracie, která se na severu vytvořila v období Severojižního rozdělení, a jejíž členové nesli některé rysy typické pro kočovníky. Kromě konfuciánského vzdělání, kterého se Li Shimonovi dostalo, získal vzdělání i v umění válečném. Byl dobrým lukostřelcem i jezdcem. (CHC 1979: 187) Válečnické vzdělání i mnoho zkušeností v bojích s Turky přispělo k tomu, že Li Shimin pochopil, jaká strategie na Turky platí, a byl později schopen si je podmanit.

Turecko-čínské vztahy ovlivnila událost z roku 626 n. l., kdy oba kaganové Východního kaganátu, Xieli a Tuli, spojili svá vojska a dostali se do blízkosti Chang'anu. Taizong nebyl schopen tak početné vojsko porazit v otevřené bitvě, proto se uchýlil ke lsti, která zafungovala.

上自出玄武門，與高士廉，房玄齡等六騎徑詣渭水上，與頡利隔水而語，責以負約。突厥大驚，皆下馬羅拜。俄而諸君繼至，經旌甲蔽野，頡利見執失思力不返，而上挺身輕出，軍容甚盛，有懼色。
上麾諸軍使卻而布陳，獨留與頡利語。(ZZTJ 13: 353)

---

⁵⁵ Li Yuanji (603-626 n. l.) byl mladším bratrem a velkým podporovatelem Li Jianchenga.

Sám císař vyjel z Brány Černého válečníka společně se šesti muži (Gao Shilianem, Fang Xuanlingem a dalšími) k břehu řeky Wei. S kaganem Xielim hovořili přes řeku, [císař ho] obvinil z porušení dohody. Turci byli zděšení, všichni seskočili z koně, obklopili [císaře] a poklekli před ním. Načež dorazili všichni muži, uspořádané prapory a pancíře zaplnily celé místo. Xieli viděl, že se Zhishi Sili⁵⁶ nevrátil a že císař vyrazil bezstarostně se vzpřímenou hlavou, [proto se mu] vojska zdála velmi silná. [Vypadal, že] má strach. Císař nařídil všem vojákům, aby se stáhli a sešikovali se. Zůstal [tam] sám a hovořil se Xielim.

O dva dny později „zabili bílého koně a [císař] uzavřel s [kaganem] Xielim [přísežnou smlouvu] méng na mostě Biàn. Turci [poté] stáhli [svá] vojska a vrátili se“. (斬白馬，與頡利盟於便橋之上。突厥引兵退。ZZTJ 13: 353)

Jak uvádí Barfield, Taizong se nepokoušel o velká tažení do stepi, dokud nebyli kočovníci rozděleni. Správně se také domníval, že pokud se nebudou Číňané mezi Turky vměšovat, kaganát se rozpadne. (Barfield 1992: 144-145) Turci se tedy vrátili do své domoviny, ale už v roce 627 n. l. museli čelit prvním potížím, které byly předzvěstí brzkého zániku říše.

[...], 頡利可汗得華人趙德言，委用之。德言專其威福，多變更舊俗，政令煩苛，國人始不悅。頡利又好信任諸胡而疏突厥，胡人貪冒，多反覆，兵革歲動；會大雪，深數尺，雜畜多死，連年饑饉，民皆凍餒。(ZZTJ 13: 378-379)

[...], kagan Xieli získal Číňana Zhào Déyána, jmenoval ho a použil [ve službě]. [Zhao] Deyan si uzurpoval moc vládce. Mnohokrát změnil staré [turecké] zvyky, vládl velmi tvrdě. Lidé začali být nespokojení. Xieli přesto rád důvěřoval a spoléhal se na všechny barbary a vzdálil se Turkům. Barbaři byli chamtiví a velmi nestálí. Zbraně byly [po celý] rok v pohybu. [Turky] potkala obrovská sněhová vánice, hloubka [sněhu

---

⁵⁶ Zhīshī sīlī byl Turek, který byl krátce před tím poslán k Taizongovi, aby mu vyřídil, že dorazily spojené armády Xieliho a Tuliho. Taizong věděl, že pokud ho pošle zpět, bude se zdát, že má strach, proto ho nechal raději uvěznit. (ZZTJ 13: 355)

činila] několik *chǐ*⁵⁷, mnoho dobytka uhynulo, několik let po sobě hladověl, všichni lidé mrzli a trpěli hladem.

Situace se nezlepšila ani další rok, naopak došlo k prohloubení krize. Sima Guang pro rok 628 n. l. uvádí:

突厥突利可汗建牙直幽州之北，主東徧，奚，霫等數十部多叛突厥來降，頡利可汗以其失眾責之。及薛延陀，回纥等敗欲谷設，頡利遣突利討之，突利兵又敗，輕騎奔還。頡利怒，拘之十餘日而撻之，突利由是怨，陰欲叛頡利。(ZZTJ 13: 398)

Turecký kagan Tuli severně od Youzhou ustavil prapor, [který] měl kontrolovat východní oblasti. Xǐ, Xí a dalších deset kmenů povstalo proti Turkům. Přišli a podřídili se [dynastii Tang]. Kagan Xieli obviňoval [kagana Tuliho] z toho, že přišel o mnoho [kmenů]. Když [kmeny] Xueyantuo⁵⁸, Huihe⁵⁹ a další porazily místokrále Yùgǔ, Xieli vyslal Tuliho, aby je potrestal. Tuliho armáda byla také poražena, [Tuli] prchal nalehko na koňském hřbetu a vrátil se. Xieli se rozhněval, vsadil [Tuliho] do vězení na více než deset dní a nechal ho zbičovat. Tuli proto [Xieliho] nenáviděl a tajně se chtěl proti němu vzbouřit.

Tuli však nebyl natolik silný, aby se mohl Xieliu postavit sám. Proto se chtěl spojit s Tangy. Když ho v roce 628 n. l. Xieli napadl, žádal Taizonga o vojenskou pomoc. Jak jsme již ovšem uvedli, Taizong uplatňoval vůči stepi spíše politiku nezasahování, Tulimu proto nepomohl a pouze vyčkával na to, jak vnitřní spory kaganát oslabí. Kromě toho si vládu nad Východním kaganátem začal nárokovat i kagan Bilge (čínsky: *Píqíé* 毗伽) (?-634 n. l.), k němuž se přimklo mnoho kmenů, které krátce předtím povstaly proti Xieliu. Tentokrát Taizong ovšem zasáhl a rozhodl se legitimitu tohoto třetího kagana uznat, neboť věděl, že tím vyvolá ještě větší chaos. Moc kagana

---

⁵⁷ *Chǐ* je délková jednotka, která se rovná třetině metru.

⁵⁸ *Xuēyántuó* tvořili hlavní část kmene Tiele.

⁵⁹ *Huǐhé* je označení etnické skupiny Ujgurů, kteří se zhruba v polovině osmého století stali hlavní silou ve stepi a vystřídali tak turecký kaganát.

Xieliho byla tak výrazně omezena, že se na konci roku 629 n. l. prohlásil za vazala dynastie Tang. Taizong toto gesto ignoroval, naznačilo mu ovšem, že mu žádné nebezpečí ze strany kagana Xieliho nehrozí. Nadešla tedy přesně ta chvíle, na kterou Taizong čekal, proto vyslal do stepi obrovské vojsko. Po dlouhých bojích Číňané Východní kaganát rozdrtili. Kagan Xieli byl zajat a odveden do Chang'anu, kde dožil své dny jako politický vězeň. (CHC 1979: 221-222) V roce 630 n. l. „vládci západních barbarů dorazili [na dvůr] a žádali císaře, aby se stal Nebeským kaganem“. (西夷君長詣厥請上為天可汗 ZZTJ 13: 433) Taizong titul Nebeského kagana přijal, a tím získal vládu nad velkým počtem Turků.⁶⁰ Na dvoře proto vypukla dlouhá debata o tom, jaká politika by měla být vůči Turkům uplatněna. Nakonec se císař přiklonil k názoru, že by Turci měli být přesídleni na jih od Žluté řeky, kde se „rozdělí a rozpadnou, rozptýlí se a usadí v [různých] prefekturách a okresech. [Tam] se naučí orat a tkát [hedvábné látky]. [A tak bude] možno změnit barbary v rolníky.“ ([...]分其種落，散居州縣，教之耕織，可以化朝虜為農民。ZZTJ 13: 437) Proti tomuto stanovisku vystoupilo několik hodnostářů, kteří poukazovali na skutečnost, že Turci se nikdy čínskému způsobu života nepřizpůsobí. Tato skupina hodnostářů chtěla nechat Turky ve stepi, pouze zajistit, aby byli natolik roztrženi, že by pro dynastii nepředstavovali žádnou hrozbu. (CHC 1979: 222-223) Nicméně císař se rozhodl pro první variantu, proto bylo zhruba sto tisíc Turků přesídleno na jih od Žluté řeky a deset tisíc Turků pobývalo v Chang'anu. Mnoho významných Turků bylo navíc povýšeno na generály tangské armády. (CHC 1979: 223; Taşağil 2002: 332)

5.4 Vztahy se Západním kaganátem za císaře Taizonga a Gaozonga a zánik této říše

Dějiny Západního kaganátu jsme opustili v době, kdy ho ovládal kagan Tong Yabghu (618/619-630). Vztahy Západního kaganátu a Číny byly za jeho vlády dobré, neboť „Gaozu usiloval o přátelské vztahy se Západními Turky, aby zastrašoval kagany Východních Turků hrozbou současného útoku z východu a západu“. (CHC 1979: 223) Ze záznamu Sima Guanga pro rok 630 n. l. se ale dozvídáme:

---

⁶⁰ Taşağil kromě skupiny Turků, která přešla pod čínskou nadvládu, zmiňuje ještě další dvě skupiny Turků, z nichž každá se s nastalou situací vypořádala jinak. Jedna přešla pod nadvládu kmene Xueyantuo, který vyhlásil nezávislost na tangské říši. Jejich říše se rozpadla v polovině sedmého století. Druhá skupina Turků odešla na západ a usadila se ve Střední Asii. Někteří tak získali nezávislost, ale většina se stala vazaly velkých států, které Střední Asii ovládaly. (Taşağil 2002: 332-333)

西突厥統葉護可汗為其伯父所殺；伯父自立，是為莫賀咄侯屈利俟毗可汗，國人不服，弩失畢部推泥孰莫賀設為可汗，泥孰不可。統葉護之子啞力特勒避莫賀咄之禍，亡在康居，泥孰迎而立之，是為乙毗鉢羅肆葉護可汗，與莫賀咄相攻，連兵不息，俱遣使來請婚。上不許，曰：“汝國方亂，君臣未定，何得言婚！” (ZZTJ 13: 417)

Západoturecký kagan Tong Yabghu byl zavražděn svým strýcem. Strýc ustavil sám sebe kaganem Mòhèduōhóuqūlìsìpí, [avšak] lidé se [mu] nepodřídili. Kmeny Nushibi ⁶¹ doporučily jako kagana místokrále Nishúmòhè. Nishu [ale] nesouhlasil. Když Tong Yabghuův syn Xìlètèlè unikl pohromě od Moheduo, uprchl do Sogdiany.⁶² Nishu ho přijal a ustavil kaganem Yǐpíbōluósìyèhù. [Yipiboluosiyehu] a [kagan] Moheduo proti sobě bojovali, ani jedna armáda se nezastavila. Oba vyslali posly [na čínský dvůr], kde žádali sňatkovou alianci. Císař nesvolil a řekl: „Váš stát se zmitá v chaosu, vládce [ani] ministři nebyli stanoveni, jak [můžete být] schopni hovořit o sňatku?“

Jak je z dané pasáže zřejmé, po smrti kagana Tong Yabghua nastal v Západním kaganátu chaos, do kterého Taizong zpočátku opět nijak nezasahoval. Západní kaganát se tak postupně rozpadal, až se rozdělil na dva kmenové svazy, Nushibi na západě a Duolu na východě. Každý svaz měl svého kagana, což už předurčovalo vzájemnou nevraživost a neustálé války. Když byla jednota Západního kaganátu narušena do té míry, že už žádné riziko pro dynastii Tang nepředstavoval, začal Taizong opět pletichařit.

Roku 641 n. l. císař uznal legitimitu kagana Ishbary Yabghu (čínsky: *Shābōluó Yèhù* 沙鉢羅葉護) (639-641 n. l.), který v té době ovládal západní část kaganátu. To samozřejmě nenechalo chladným kagana východní části kaganátu, *Yǐpí Duōlù* 乙毗咄陸

⁶¹ Nushibi byl jedním ze dvou kmenových svazů, které vznikly po smrti kagana Tong Yabghua. Každý z nich přitom sestával z pěti kmenů.

⁶² O kmeni *Kāngjū* se zmiňoval už diplomat Zhang Qian. Jeho příslušníky popisoval jako kočovníky podobné kmeni Yuezhi. Za dynastie Sui a Tang bylo *Kāngjū* již zřejmě království ve Střední Asii, které bývá občas ztotožňováno se Sogdianou.

(638-651 n. l.). Sima Guang uvádí, že: „*netrvalo dlouho a Yipi Duolu vyslal [vládce] státu Shi⁶³ Tūtúna, aby [kagana] Ishbaru Yabghu napadl. [Tutun] [Ishbaru Yabghu] zajal a vrátil se s ním. [Yipi Duolu] ho [poté] zabil.*“ (未幾, 乙毗咄陸使石國吐屯擊沙鉢羅葉護, 擒之以歸, 殺之。ZZTJ 13: 582) Moc kagana Yipi Duolu výrazně vzrostla, dokonce začal ohrožovat čínské hraniční oblasti. Taizonga proto jistě velmi potěšilo, když: „*všechny kmeny Nushibi a kmeny [podrobené kaganovi] Yipi Duolu, [jako například] Wūlichuò a další, vyslaly posly na [čínský] dvůr a žádaly, aby byl [kagan] Yipi Duolu zbaven funkce a aby [čínský císař] ustavil jiného kagana.*“ (於是弩失畢諸部及乙毗咄陸所部屋利啜等遣使詣厥, 請廢乙毗咄陸, 更立可汗。ZZTJ 13: 599) Taizong jejich žádosti rád vyhověl a kaganem jmenoval *Yīpí Shèkuì* 乙毗射匱 (642-653 n. l.). Mezi oběma kagany opět vypukl boj o moc, ve kterém byl nově jmenovaný Yipi Shekui drtivě poražen. Kagan Yipi Duolu pak žádal kmeny, které se od něho odvrátily, aby se k němu zase přimkly. Odpověď dostal následující: „*I kdyby tisíc našich lidí zemřelo v boji, zůstane-li naživu jediný člověk, stejně [tě nebudeme] následovat!*“ (使我韃人戰死, 一人獨存, 亦不如從! ZZTJ 13: 599) Sima Guang dále uvádí, že Yipi Duolu poté prchal na západ, kde se nakonec dostal až do Tocharistánu⁶⁴ (*Tǔhuǒluó* 吐火罗) (ZZTJ 13: 599).

Taizong v roce 649 n. l. zemřel a na trůn nastoupil jeho nepříliš schopný syn *Lǐ Zhì* 李治, který do dějin vstoupil pod svým posmrtným jménem *Gāozōng* 高宗 (649-683 n. l.). Kagan Yipi Shekui zůstal i po Gaozongově nástupu na trůn nadále čínským vazalem, avšak situace se záhy změnila. Taizongovy smrti se totiž rozhodl využít *Āshǐnà Hèlǔ* 阿史那賀魯, Turek, který po pádu kagana Yipi Duolu uprchl na dvůr dynastie Tang. Číňané ho jmenovali generálem čínské armády. Po smrti Taizonga povstal Ashina Helu proti Tangům a poté vedl své vojsko proti Yipi Shekuiovi na západ, kde ho také rozdrtil. Sám sebe následně jmenoval kaganem *Shābōluó* 沙鉢羅 (651-657 n. l.) (ZZTJ 13: 755) Poté se pokusil znovusjednotit Západní kaganát, což se mu podařilo. Během krátké doby ovládal celou Tarimskou pánev a obrovské území rozpínající se od Pamíru k hranicím s Persií. (CHC 1979: 279)

Znovusjednocený Západní kaganát se stal pro Tangy opět velkou hrozbou. Kagan Shaboluo podnikal na Čínu neustálé nájezdy, až se císař Gaozong rozhodl

⁶³ Stát *Shí* se nacházel na území dnešního Taškentu.

⁶⁴ Tocharistán pokrýval zhruba oblast Tarimské pánve v dnešní provincii Xinjiang.

zakročit a vyslal proti němu expediční armádu. Vojska tureckého kagana a čínského císaře proti sobě bojovala po několik let, avšak žádná ze stran nebyla schopna získat rozhodující převahu. Zvrat nastal v roce 657 n. l., kdy čínský generál *Sū Dìngfāng* 蘇定方 (591-667 n. l.) rozdrtil Turky u jezera Issyk-kul. Kagan Shaboluo uprchl do Taškentu, jehož obyvatelé ho ochotně předali Číňanům. (CHC 1979: 279-280, ZZTJ 14: 19-21)

Sima Guang popisuje osud Západního kaganátu po oné rozhodující bitvě následovně:

[...] 分西突厥地置曠池，崑陵二都護府，以阿史那彌射為左衛大將軍，崑陵都護，興昔亡可汗，押五咄陸部落；阿史那步真為右衛大將軍，曠池都護，繼往絕可汗，押五弩失畢部落。(ZZTJ 14: 21)

[...] [Číňané] rozdělili území Západních Turků a ustavili dva [čínské] protektoráty – Méngchí a Kūnlíng. Āshǐnà Mǐshè se stal generálem levé [části] a kaganem Xīngxīwángem v protektorátu Kūnlíng. Vedl pět kmenů Duolu. Āshǐnà Bùzhēn se stal generálem pravé [části] a kaganem Jīwǎngjué v protektorátu Méngchí. Vedl pět kmenů Nushibi.

Území obou protektorátů se přibližně shodovala s dřívějším rozdělením na Východní a Západní kaganát a oba kagani byli přirozeně vazaly čínského císaře. Kromě svrchovanosti nad Západním kaganátem získal čínský císař suverenitu i nad územími, která jím byla dříve ovládána. Čínou kontolované území bylo nyní obrovské, nejzápadnější cíp sahal až k hranicím s Persií. Nicméně takto rozsáhlou oblast nebyla schopna Čína ovládat dlouhodobě a už v roce 661 n. l. tato území ztratila. V roce 667 n. l. se navíc oba turecké kmenové svazy, Nushibi a Duolu, vzbouřily proti Čínou dosazeným kaganům a nakonec získaly opět svou nezávislost na Číně. (CHC 1979: 280)

5.5 Snahy o obnovení Východního kaganátu a jejich úspěšné završení roku 683 n. l.

Dějiny Východního kaganátu jsme opustili v roce 630 n. l., kdy byl kagan Xieli zajat a císař Taizong se stal Nebeským kaganem a měl pro to vskutku ty nejlepší

předpoklady. Jak jsme již v práci několikrát zmiňovali, úspěch kagana závisel především na jeho dovednosti být schopným vůdcem, který bude schopen členům svého kmene zajistit dostatek kořisti. Podíváme-li se v tomto smyslu na císaře Taizonga, bezpochyby schopným vůdcem byl. Za jeho vlády proběhla obrovská expanze, během které podstatnou část čínské armády tvořili turečtí válečníci a „talentovaní [turečtí] generálové se stávali vlivnými členy tangské elity na základě svých vojenských schopností“. Kromě toho bylo Turkům dovoleno „zachovat si svou kmenovou strukturu a zvyky“. Turci proto neměli téměř žádný důvod k nespokojenosti. Situace se změnila, když na trůn nastoupil císař Gaozong, který trpěl vleklými chorobami a byl slabý, takže ani samotným Turkům nedokázal na dvoře zajistit uplatnění a postavení. Hlavní funkce na dvoře si místo toho uzurpovali byrokraté, kteří se na vysoké posty dostali pomocí zkouškového systému, a osoby s dlouholetou tradicí na dvoře. Obě tyto skupiny se snažily moc vojenských hodnostářů, a potažmo Turků, ve svém zájmu omezit. Situace se však stala kritickou až po roce 657 n. l., kdy byl rozdrčen Západní kaganát. A od expanze a nákladných tažení, během kterých nacházelo mnoho Turků uplatnění, bylo upuštěno. Dalším faktorem hrajícím roli by mohla být samotná změna císaře, neboť loajalita byla v kočovnických společnostech vždy vázána na daného kmenového vůdce, a pokud zemřel, kmen se rozpadl, nebo si nový nástupce musel oddanost členů kmene získat. Taizong si věrnost podmaněných Turků získat dokázal, avšak Gaozongovi se to zřejmě nepodařilo. Proto v roce 679 n. l. vypuklo první povstání proti tangské nadvládě. (Barfield 1992: 146)

Sima Guang nastalou situaci popisuje takto: „*Turci z protektorátu Shànyú⁶⁵ - Āshǐdé Wēnfū a [Āshǐdé] Fèngzhí – společně se svými kmeny povstali. Ustavili Āshǐnà Níshǔfú kaganem. Všichni vládci čtyřiaadvaceti států na to reagovali vzpourou. Celkem jich bylo několik stovek tisíc, [...].*“ (單于大都護府突厥阿史德溫傳，奉職二部俱反，立阿史那泥熟匐為可汗，二十四州酋長皆叛應之，眾數十萬，[...]). ZZTJ 14: 154) Dále se dozvídáme, že Gaozong chtěl rebelii potlačit a vyslal proti povstalcům obrovskou armádu. „*[Xiāo] Sìyè⁶⁶ a další nejprve bitvy často vyhrávali, proto nepřijali žádná obranná [opatření]. [Když se přihnala] obrovská sněhová vánice, zaútočili Turci v noci na [čínský] tábor. [Xiao] Siye ve zmatku uprchl z tábora. V armádě poté vypukl*

⁶⁵ Shanyu byl jedním z protektorátů, které vznikly na území Východního kaganátu po roce 630 n. l., kdy byl kagan Xieli zajat čínskými vojsky, kaganát se rozpadl a část jeho obyvatelstva přešla pod čínskou správu.

⁶⁶ Xiāo Sìyè byl vysokým vojenským hodnostářem za dynastie Tang.

velký chaos a [Číňané byli] nepřitelem poraženi. Mrtvé nebylo možné [ani] spočítat.“ ([蕭]嗣業等先戰屢捷，因不設備；会大雪，突厥夜襲其營，嗣業狼狽撥營走，眾遂大亂，為虜所敗，死者不可勝數。ZZTJ 14: 154) První pokus o potlačení vzpoury tedy skončil nezdarem, nicméně Gaozong vyslal další armádu, které se úkol již podařil. Záznam pro rok 680 n. l. uvádí, že „*Pei Xingjian*⁶⁷ rozdrtil Turky u Černých hor⁶⁸ a zajal vůdce kmene [Ashide] Fengzhiho. Kagan Nishufu byl zavražděn svými podřízenými, [kteří se poté] přišli podrobit s hlavou [Nishufua v ruce].“ (裴行儉大破突厥於黑山，擒其酋長奉職；可汗泥熟匐為其下所殺，以其首來降。ZZTJ 14: 158)

Příměří netrvalo dlouho, Sima Guang už pro rok 681 n. l. uvádí, že jakmile se Pei Xingjian stáhl, *Āshǐnà Fúniàn* 阿史那伏念 jmenoval sám sebe kaganem, spojil svá vojska s Ashide Wenfuem a společně začali podnikat nájezdy na Čínu. (ZZTJ 14: 166) Zpočátku měli navrch Turci, nicméně poté se Číňanům podařilo mezi oběma Turky vyvolat rozbroje a převahu získali Číňané. Ačkoli Turci nakonec opět kapitulovali, vůdci povstání i čtyřiapadesát tureckých místokráľů bylo ještě toho roku zabito. (ZZTJ 14: 171-172) Osamostatnění proběhlo úspěšně až napotřetí:

永淳二年，突厥阿史那骨咄祿復反叛。[...] 伏念既破，骨咄祿鳩集亡散，入總材山，聚為群次盜，有眾五千餘人。又抄掠九姓，得羊馬甚多，漸至強盛，乃自立為可汗，以其第默啜為殺，咄悉匐為葉護。(JTS: 4441-4442)

V druhém roce éry Yǒngchún (tj. 683 n. l.) Turek Āshǐnà Gǔduōlù znovu povstal. [...] Poté co byl Funian poražen, Guduolu shromáždil ty, kteří se rozprchli a byli rozptýleni. Vstoupil [s nimi] do hor Zōngcái, [kde ještě] shromáždil skupinu lupičů v počtu přes pět tisíc lidí. [Poté] podnikl nájezd na devět klanů, získal velmi mnoho ovcí a koní. Postupně se stali

---

⁶⁷ *Péi Xíngjiǎn* (619-682 n. l.) byl vysokým vojenským hodnostářem za císaře Gaozonga.

⁶⁸ *Hēishān* neboli Černé hory je pohoří rozpínající se severozápadně od města *Bāotóu* 包头, které se nachází v dnešním Vnitřním Mongolsku. (ZZTJ 14: 159)

silným [kmenem]. Poté se [Guduolu] ustavil sám kaganem a své [dva] mladší bratry Mòchuò a Duōxīfú [ustavil] místokrály⁶⁹.

Zdá se, že první dva pokusy o získání nezávislosti selhaly, neboť probíhaly příliš blízko čínských hranic, takže je Číňané mohli potlačit už v zárodku. Avšak jak je z výše uvedeného úryvku zřejmé, poté co byl Guduluo, neboli kagan Ilterish (čínsky: *Xiédiēlì* 頡跌利) (683-692 n. l.), Číňany poražen, stáhl se do stepí, kde nejprve upevnil svou moc. Poté, jak se dozvídáme z tureckého nápisu, získal kontrolu nad většinou stepního území a začal podnikat nájezdy na Čínu. (Barfield 1992: 147) Hlavním velitelem turecké armády se stal *Tūnyùgǔ* 暾欲谷 (či *Āshǐdé Yuánzhēn* 阿史德元珍) (646-724 n. l.), Turek, jehož rodina sloužila kdysi dynastii Tang. Tunyugu sám se v Číně narodil a dostalo se mu čínského vzdělání. Určitý vliv na úspěch tureckých tažení do Číny měla zřejmě tedy i jeho důvěrná znalost čínského prostředí. (CHC 1979: 287)

5.6 Vývoj vztahů mezi Čínou a tureckým kaganátem od konce vlády císaře Gaozonga, přes uzurpování moci císařovnou Wu, až po vládu císaře Ruizonga

Jak jsme již zmiňovali, Gaozong byl císařem slabým, od šedesátých let sedmého století se vzdaloval vládě a moc do svých rukou přebírala jeho manželka, známá pod svým posmrtným jménem *Wǔ Zétiān* 武則天 (624-705 n. l.). Po smrti Gaozonga měl nastoupit jejich třetí syn, kterého známe pod posmrtným jménem *Zhōngzōng* 中宗 (684 n. l.). Po pouhých šesti měsících na trůnu byl však císařovnou svržen, neboť nebyl tolik ochotný podřizovat se její vůli. Na trůn poté dosadila jeho poddajnějšího bratra *Ruizōng* 睿宗 (684-690). Císařovna vládla ve stínu svého syna až do roku 690 n. l., kdy přijala císařský titul a vyhlásila novou dynastii, kterou nazvala *Zhōu* 周 (690-705 n. l.).

Kagan Ilterish podnikal až do své smrti nájezdy na celou severní Čínu, když v roce 692 n. l. zemřel, vládu po něm převzal jeho mladší bratr *Mòchuò* 默啜, který přijal titul kagan *Qiānshàn* 遷善 (692-716 n. l.). V roce 693 n. l. podnikl nájezd hluboko

---

⁶⁹ V předchozí kapitole byly zmíněny oba tituly, které užívali turečtí místokrálové, *shad* a *yabghu*. Titul *shad* se obvykle zapisuje tímto *shè* 設, nicméně v tomto textu se objevuje jako *shā* 殺.

do západní Číny a vojsko, které proti němu císařovna vyslala, bylo poraženo. (Barfield 1992: 147) Císařovna se však nehodlala vzdát a roku 694 n. l. proti němu vyslala obrovskou armádu:

[...], 領十八將軍以討之，既不遇賊，尋班師焉。默啜俄遣使來朝，
則天大悅，冊授左衛大將軍，封歸國公，賜物五千段。明年，復遣
使請和，又加授遷善可汗。(JTS: 4442-4443)

*Útok vedlo osmnáct generálů, ale když se nesetkali s nepřítelem,
okamžitě [svou] armádu odtamtud stáhli. Mochuo hned vyslal posly na
[čínský] dvůr. [Wu] Zetian byla velmi potěšená a jmenovala ho levým
generálem, vévodou Guīguó a věnovala [mu] pět tisíc darů. Další rok
[kagan] znovu vyslal posly s žádostí o mír. [Wu Zetian tentokrát] navíc
[Mochuoa] jmenovala kaganem Qianshanem.*

Pro Číňany bylo nyní výhodnější udržovat s Turky dobré vztahy, neboť právě v této době začali být ohrožováni jak Tibeťany, tak Kitany. V roce 695 n. l. Kitani povstali proti čínské nadvládě, která začala již za vlády císaře Taizonga v roce 648 n. l. (CHC 1979: 314) Z pramenů se dozvídáme, že v roce 696 n. l. „Mochuo vyslal k císařovně posly, [aby jí] vyřídili: ‚Prosím vraťte [nám náš] podmaněný lid na západ od [Žluté] řeky, a [my] poté povedeme vojáky a koně [z našich] kmenů a napadneme ve prospěch Číny Kitany.‘ [Wu Zetian] svolila.“ ([...], 默啜遣使上言: “請還河西降戶, 即率部落兵馬為國家討擊契丹。”制許之。JTS: 4443) Dále se dozvídáme, že Mochuo Kitany porazil, začlenil do své armády, a tak se stal ještě silnějším. I když Turci chtěli Číně od Kitanů ulevit, způsobili spíše pravý opak. Po porážce, kterou utrpěli od Turků, se totiž Kitani rozhodli přesunout jižněji do Číny. Do povstání se pokusili zapojit i lid z provincie Héběi 河北, ale ten o svržení císařovny neprojevil zájem. V roce 697 n. l. zaútočili Kitani na oblast dnešního Pekingu, přičemž císařská armáda jim nekladla žádný odpor. (CHC 1979: 315-316) „V prvním roce éry Shènglì (tj. roku 698) vyjádřil Mochuo přání stát se synem [císařovny Wu] Zetian, a navíc dodal, že má dceru, a žádal politiku míru a příbuzenství.“ (聖曆元年, 默啜表請與則天為子, 并言有女, 請和親。JTS: 4443) Kromě toho žádal odstoupení protektorátu Shanyu a

dále navrácení všech Turků, kteří dosud sídlili na území šesti čínských provincií. (CHC 1979: 316) Na dvoře došlo k debatě, přičemž císařovna chtěla nejprve proti kaganovi poslat vojsko, ale svými ministry byla přesvědčena, že bude lepší, když na kaganovy podmínky přistoupí. Přislíbila mu tedy sňatkovou alianci, „*načež vyhnala podmaněné obyvatelstvo šesti prefektur, [kterého bylo] několik tisíc stanů. Navíc [mu poslala] více než čtyřicet tisíc obilných zrn a tři tisíce zemědělských nástrojů. Díky tomu Mochuo postupně posílil.*“ ([...], 遂盡驅六州降戶數千帳, 并種子四萬餘碩, 農器三千事以與之, 默啜浸強由此也. JTS: 4443)

Ještě téhož roku však byla vzpoura Kitanů poražena a císařovna, která byla v dobrém rozpoložení, slíbila konec vlády teroru. Ministři se rozhodli jednat a okamžitě vyrukovali s otázkou následnictví. Císařovna Wu se nakonec rozhodla trůn navrátit klanu Li a povolala Zhongzonga a císařovnu Wei z exilu do Luoyangu. Bývalý korunní princ, císařovnin synovec *Wǔ Chéngsì* 武承嗣 (658-698 n. l.), tedy o nárok na trůn přišel. Ačkoli údajně ze zklamání zemřel, byl ještě svědkem vyslání svého syna *Wǔ Yánxiù* 武延秀 (?-710 n. l.) do stepi, kde si měl vzít za manželku kaganovu dceru. Když však dorazil, kagan nebyl spokojen a reagoval takto:

“我女擬嫁與李家天子兒, 你今將武家兒來, 此是天子兒否? 我突厥積代已來, 降附李家, 今聞李家天子種末總盡, 唯有兩兒在, 我今將兵助立。”(JTS: 4443)

„Zamýšlel jsem provdat svou dceru za syna císaře z rodu Li, [ale] vy jste nyní dorazili se synem z rodu Wu. Je to snad syn císaře? My Turci jsme po několik generací byli podřízeni rodu Li. A nyní jsme se doslechli, že celá rodina císaře z rodu Li byla vyvražděna a pouze dva synové jsou [ještě] naživu. Nyní povedu svá vojska a pomohu [je znovu] nastolit.“

Prameny se dále shodují, že Wu Yanxiu byl společně s ostatními členy družiny zajat, přičemž vězení se vyhnul jeden z čínských generálů, kterého Mochuo jmenoval kaganem. Sima Guang upřesňuje, že se stal jižním kaganem. Nicméně tito dva spojili svá vojska a společně podnikli ještě téhož roku, tj. 698 n. l., několik nájezdů na Čínu. (JTS: 4443; ZZTJ 14: 358) Císařovna vyslala obrovské vojsko, které však nedokázalo

Turky odrazit a bylo poraženo. Jedinou spásu viděla nyní císařovna v naverbování více lidí do armády. Odvody nebyly však u lidí příliš populární a počet vojsk nijak dramaticky nenarostl. Dramatický zvrat nastal ve chvíli, kdy císařovna jmenovala Zhongzonga nejprve korunním princem a posléze vrchním velitelem Hebeiské armády. (CHC 1979: 317) Sima Guang uvádí, že „*zpočátku se za dobu více než jednoho měsíce naverbovalo ani ne tisíc mužů, [ale] když se [lidé] dozvěděli, že korunní princ byl jmenován vrchním velitelem, počet těch, kteří reagovali a byli naverbováni, přesáhl zanedlouho padesát tisíc.*“ (先是，募人月餘不滿千人，及聞太子為元師，應募者云集，未几，數盈五萬。ZZTJ 14: 364) Když čínská armáda takto posílila a vytáhla do boje, Turci se stáhli. Po několik let pak žádný nájezd na Čínu nepodnikli. V hraničních oblastech se objevili až roku 702 n. l. S obrovskou kořistí se nakonec vrátili do stepi, ale už roku 703 n. l. požadovali sňatkovou alianci, konkrétně chtěli provdat kaganovu dceru za syna korunního prince. (ZZTJ 14: 409) Nevíme, zda Číňané přistoupili na tento konkrétní požadavek, avšak zdá se, že určitý typ sňatku byl přece jen nakonec vyjedнан, neboť Sima Guang v zápise pro tento rok uvádí, že „*jedenáctého měsíce Turci vyslali posly s poděkováním za svolení k sňatku.*“ (十一月，突厥遣使謝許婚。ZZTJ 14: 420)

V roce 705 n. l. skončila vláda císařovny Wu a na trůně se po ní postupně vystřídali tři císaři – Zhongzong (705-710 n. l.), Shāngdì 殤帝 (710 n. l.) a Ruizong (710-712 n. l.). Jak uvádí Barfield, jediný nájezd, který Turci v tomto období na Čínu podnikli, proběhl v roce 706 n. l. Turci chtěli tehdy demonstrovat svou sílu, což se jim také podařilo. Od Číny následně obdrželi nabídku k uzavření sňatkové aliance společně s četnými dary hedvábí. (Barfield 1992: 148) Od roku 708 n. l. začaly mít některé podmaněné kmeny kaganátu separatistické tendence, kagan Mochuo proto soustředil všechny své vojenské síly na západě a Čína si užívala poklidného období. (Taşağıl 2002: 336) Kromě oněch povstání na tom měla velký podíl i politika míru a příbuzenství, kterou nástupci císařovny Wu ochotně aplikovali, aby se útokům ze stepi vyhnuli. Ať už byl sňatek uzavřen či nikoli, návrh k sňatku byl vždy doprovázen bohatými dary, což kaganovi stačilo. (Barfield 1992: 148) Poté už neměl prakticky žádný důvod pro drancování čínských pohraničních oblastí.

5.7 Císař Xuanzong a jeho konečné vypořádání se s Východním kaganátem

Po nástupu císaře *Xuánzōnga* 玄宗 (712-756 n. l.) na trůn se kaganát zmítal i nadále v chaosu, některé podmaněné kmeny získaly nezávislost, jiné se podřídily Číně. Kagan Mochuo podnikl roku 716 n. l. tažení proti jednomu z kmenů, který povstal proti turecké nadvládě. Turci ho porazili, nicméně pár přeživších rebelů Mochua na zpáteční cestě napadlo a zavraždilo. Jeho hlavu pak povstalci předali čínskému dvoru a „*pět kmenů – Báyègù, Huìhé, Tóngluó, Xī a Púgù – dorazilo [na dvůr]. Podrobily se a byly ustaveny velkými armádami severu.*“ (拔曳固, 回紇, 同羅, 霫, 仆固五部落皆來降, 置於大武軍北. ZZTJ 14: 653) Kaganát se ocitl bez vládce, a proto vypukly opět boje o moc. Sima Guang je v zápise pro rok 716 n. l. popisuje následovně:

默啜之子小可汗立, 骨咄祿之子厥特勒擊殺之, 及默啜諸子, 親信略盡; 立其兄左賢王默棘連, 是為毗伽可汗, 國人謂之“小殺”。毗伽以國固讓厥特勒, 厥特勒不受; 乃以為左賢王, 專典兵馬。
(ZZTJ 14: 653)

Mochuův syn – malý kagan – byl ustaven [kaganem], syn Guduolua – Juétèlè⁷⁰ – ho napadl a zabil. [Vyvraždil také] všechny [ostatní] Mochuovy potomky a věrné stoupence⁷¹. Ustavil svého staršího bratra – levého ctnostného krále Mòjiliána – kaganem Píqié. Lidé mu říkali „Malý shad“. Píqié chtěl přenechat stát Juetelemu, [ale] Juetele to nepřijal. Poté se [Juetele] stal ctnostným levým králem a řídil [záležitosti týkající se] vojska a koní.

Moc nad Východním kaganátem tedy nakonec připadla kaganovi Bilgämu (čínsky: Píqié 毗伽, osobním jménem Mòjilián 默棘連) (716-734 n. l.), který nejprve musel vyřešit rozhárané poměry v zemi. Jakmile se pod jeho nadvládu navrátila většina kmenů, chystal se podniknout útok na Čínu. Vážený turecký hodnostář Tunyugu kaganovi vysvětlil, proč to není dobrý nápad:

⁷⁰ Juetele bývá v textech označován také jako Kül-tegin.

⁷¹ Jediný, kdo unikl smrti, byl již zmiňovaný Tunyugu, význačný turecký generál, který sehrál i za kagana Bilgäho důležitou úlohu.

唐主英武，人和年豐，未有間隙，不可動也。我眾新集，猶尚疲羸，須且息養三數年，始可觀變而舉。(JTS: 4448)

Čínský vládce je moudrý a odvážný, lidé [žijí] v míru, úrody jsou bohaté, [lidé mezi sebou] nemají vnitřní rozpory. To nelze změnit. My jsme se právě sjednotili a jsme stále vyčerpaní a slabí. Budeme potřebovat alespoň tři roky na nabrání sil, teprve poté bude možné zhodnotit změnu [situace] a pozvednout [vojska].

Kagan Bilgä tedy od bezprostředního útoku na Čínu upustil. Jeho dalším nápadem bylo opevnit město hradbami a vystavět tam buddhistické kláštery. Tunyugu mu opět obojí rozmluvil, neboť podle jeho názoru by to Turky jen oslabilo a ztratili by svou největší výhodu v boji - mobilitu. (JTS: 4448) Velkým mezníkem ve vývoji čínsko-tureckých vztahů byl rok 720 n. l., kdy císař Xuanzong plánoval společně s dalšími třemi kmeny útok na Turky. Ze západu měli zaútočit Basmilové⁷², z východu spojená vojska Kitanů a kmene Xi⁷³ a z jihu Číňané. V *Jiu Tang shu* se dočítáme, že jakmile „se to Malý shad dozvěděl, velmi se vyděsil“. (小殺聞之，大恐。JTS: 4448) Útok se však kvůli obrovským vzdálenostem mezi kmeny nepovedl podle plánu a „devátého roku na podzim (tj. roku 721 n. l.) Basmilové konečně dorazili k tureckým stanům, ale [ani] Wáng Jùnova⁷⁴, [ani] spojená vojska nedorazila. Basmily to vyděsilo a stáhli se.“ (九年秋，拔悉密果臨突厥衙帳，而王峻兵及兩蕃不至。拔悉密懼而引退，[...]. JTS: 4449) Turci pak podnikli nájezd do oblasti dnešní provincie Gansu a hravě se vypořádali s vojsky, která proti nim císař Xuanzong vyslal. Dále se dozvídáme, že „Malý shad proto nabyl velkého vlivu [a] získal všechněch Mochuův lid. [Kagan Bilgä] poté vyslal posly s žádostí o mír, žádal, aby se [mohl] stát synem Xuanzonga. Císař svolil.“ (小殺由是大振，盡有默啜之眾。俄又遣使請和，乞與玄宗為子，上許之。JTS: 4449) Vztahy po uzavření sňatkové aliance byly dobré, o čemž svědčí i záznam

---

⁷² Basmilové byli turecký kočovný kmen, který obýval Džungarskou pánev v sedmém a osmém století našeho letopočtu.

⁷³ Xi byl jeden z patnácti kmenů Tiele. Se svými stády kočoval mezi řekou Xar Moron 西拉木倫 (*Xīlāmùlún*) v dnešním Vnitřním Mongolsku a řekou Turou 圖拉 (*Túlā*) v Rusku.

⁷⁴ Wang Jun byl čínský hodnostář, který roku 721 n. l. vedl čínská vojska do bitvy proti Turkům.

pro rok 727 n. l., ze kterého se dozvídáme, že tibetský král poslal psaní tureckému kaganovi a chtěl ho přesvědčit, aby společně zaútočili na Čínu. Bilgä kagan však tento dopis předal čínskému císaři, za což byl náležitě odměněn. V městě na hranici byly otevřeny trhy, na kterých se mělo každoročně vyměnit několik stovek tisíc štůček hedvábí za válečné koně. (JTS: 4451, ZZTJ 14: 749)

Za klíčový můžeme považovat rok 731 n. l., kdy kagan Bilgä ztratil svého bratra Kül-tegina, který byl jednou z klíčových postav kaganátu. Taşağıl uvádí, že od tohoto roku byl Bilgä na všechny státní záležitosti sám, neboť ztratil oba své hlavní rádce – Kül-tegina i Tunyugua. (Taşağıl 2002: 338) Smrt Tunyugua sice není v pramenech zaznamenána, avšak skutečně je možné předpokládat, že v roce 731 n. l. byl již mrtev, neboť Sima Guang v záznamu pro rok 716 n. l. uvádí, že Tunyuguovi bylo tou dobou už přes sedmdesát let. (ZZTJ 14: 659) Třebaže Bilgäho smrt obou rádců zasáhla, na vývoj turecko-čínských vztahů neměla žádný vliv a až do konce vlády kagana Bilgäho byly vzájemné vztahy velmi dobré.

Prameny se dále shodují, že kagan Bilgä byl otráven jedním ze svých ministrů. Kagan však nezemřel okamžitě a věděl, kdo ho otrávil, proto před svou smrtí ještě stihl nechat popravit svého vraha a vyvraždit celou jeho rodinu a stoupence. Poté co přece jen zemřel, byl kaganem ustaven jeho syn *Yīrán* 伊然 (734 n. l.), který však ještě téhož roku zemřel na nemoc a do čela kaganátu byl dosazen jeho mladší bratr jako kagan Tengri (čínsky: *Dēnglì* 登利) (734-741 n. l.).⁷⁵ (JTS: 4451, ZZTJ 15: 6)

V roce 741 n. l. byl Tengri zavražděn východním místokrálem, který ustavil kaganem syna kagana Bilgäho. Nicméně ten byl téměř okamžitě zabit yabghuem Gudu (čínsky: *Gǔduō yèhù* 骨咄葉護). Kaganem se poté stal mladší bratr zavražděného kagana, ale i ten byl zabit Gudu yabghuem, který poté ustavil kaganem sám sebe (741-742 n. l.). (CHC 1979: 437, ZZTJ 15: 54) V roce 742 n. l. však proti kaganovi Gudu povstali Basmilové, Ujguři a Karlukové a zabili ho. Po tomto převratu byli jmenováni kagani dva, kaganem Basmilů se stal kagan *Xiédiēyīshī* 頡跌伊施 (742-744 n. l.), zbytku kaganátu však vládl kagan Ozmich (čínsky: *Wūsūmīshī* 烏蘇米施) (742-744 n. l.), syn vraha kagana Tengriho. (ZZTJ 15: 65) Dále se dozvídáme, že „císař vyslal posly k Ozmichovi a nařídil mu, aby dorazil [na čínský dvůr], [ale] Ozmich neuposlechl“. (上

⁷⁵ Ačkoli se oba prameny naprosto shodují v příčině smrti kagana Bilgäho a ve vývoji událostí po ní, liší se v dataci. V *Jiu Tang shu* jsou tyto události datovány do roku 732 n. l., zatímco Sima Guang je datuje do roku 734 n. l.. V práci dále vycházíme ze Sima Guangovy datace.

遣使諭烏蘇令內附，烏蘇不從。ZZTJ 15: 65) V roce 744 n. l. Basmilové zavraždili kagana Ozmiche a jeho hlavu poslali do Chang'anu. Turci ustavili Ozmichova mladšího bratra kaganem *Báiméi* 白眉 (osobním jménem *Húlǒngfú* 鶻隴匐) (744-745 n. l.). Chaosu v kaganátu využili Číňané a vedli svá vojska proti východním kmenům, které rozdrtili. Situace využili i Ujguři, jak se dočítáme ze záznamu pro rok 744: „*Ujgurové a Karlukové společně zaútočili na basmílského kagana Xiedieyishiho a zabili ho. Ujgur Gǔlì Péiluó prohlásil sám sebe kaganem Gǔduōlǔ Píqiéjué. Vyslal posly [na čínský dvůr], aby vysvětlili situaci. Císař jmenoval Peiluoa kaganem Huáirén.*“ (回紇，葛邏祿共攻拔悉密頡跌伊施可汗，殺之。回紇骨力裴羅自立為骨咄祿毗伽厥可汗，遣使言狀；上冊拜裴羅懷仁可汗。ZZTJ 15: 72) Moc nad tureckým kaganátem tedy převzal ujgurský kagan a Ujgurové zanedlouho převzali kontrolu nad stepí. Poslední zbytky tureckého vlivu byly zlikvidovány roku 745 n. l., kdy „*ujgurský kagan Huairén napadl tureckého kagana Baimeie, zabil ho a [jeho] hlavu poslal do hlavního města. Katun [kagana] Bilgäho přivedla [turecký] lid a podrobila se. Proto byl na severních hranicích klid a nebylo třeba zapalovat signální ohně.*“ (回紇懷仁可汗擊突厥白眉可汗，殺之，傳首京師。突厥毗伽可敦師眾來降。於是北邊晏然，烽燧無警矣。ZZTJ 15: 77)

6. Závěr

Cílem bakalářské práce bylo popsat vztahy mezi Čínou a tureckým kaganátem od počátku sedmého století do poloviny osmého století, kdy zanikl. Většina prací, které se vztahům Číny a stepních etnik věnují, se zabývá obdobím od nejstarších dějin po zánik říše Xiongnu, nebo říším Mongolům či Mandžům. Turci zůstávají poněkud opomíjeni. V práci jsem proto kromě vztahů mezi Čínou a tureckým kaganátem považovala za nutné přiblížit čtenáři turecké etnikum jako takové, proto jsem uvedla překlady obou verzí o původu Turků, které nalezneme v kronice *Zhou shu*. Dále jsem se snažila alespoň v hrubých obrysech nastínit vnitřní uspořádání a fungování kaganátu. V kapitole o Turcích by měl čtenář věnovat pozornost zejména tureckému nástupnickému systému, který stál za častými nástupnickými spory a byl živnou půdou pro intriky čínské diplomacie.

Hlavní část bakalářské práce popisuje diplomatické a vojenské kontakty mezi oběma říšemi. Při popisu turecko-čínských vztahů jsem zjistila, že důležitou roli hrála zejména politika míru a příbuzenství, které bylo hojně využíváno v dobách, kdy byla Čína oslabena a útokům ze stepi nedokázala čelit. Cílem politiky *heqin* v takovém případě bylo během získaného období klidu upevnit moc a posílit armádu, která měla být později využita k válce s kočovníky. V případě tureckého kaganátu však politika *heqin* fungovala také jako prostředek, kterým čínští diplomaté vyvolávali uvnitř kaganátu nástupnické spory a boje o moc, a tím kaganát umně oslabovali. Jak jsme v práci viděli, nástupnické spory a boje o moc byly příčinou zániku obou Východních kaganátů. Někdy však použití politiky *heqin* a snaha o oslabení kaganátu neproběhla úspěšně a pouze zhoršila doposud dobré vztahy – jako tomu bylo v roce 615 n. l., kdy byl císař Yangdi měsíc obklíčen Turky v Yanmenu. Pokud se však vyvolání sporů podařilo, chtěli Číňané nastalou situaci udržet co nejdéle. Byli dokonce ochotní „svého“ kagana podporovat do té míry, že mu dovolili usadit se na území čínské říše a do stepi vysílali vojska proti „nepřátelskému“ kaganovi.

V práci jsem rovněž došla k závěru, že Turci, na rozdíl například od Mongolů, nikdy zájem o dobytí Číny neměli. Ačkoli se jim několik takových příležitostí naskytlo – v období po pádu dynastie Sui nebo po přesunutí moci z císařovny Wu na slabé císaře – nikdy je nevyužili. Zdá se, že jejich jediným cílem bylo získat od Číny zboží, které

jím zajišťovalo věrnost kmenů. V příznivých dobách získávaly dary pomocí politiky *heqin*, avšak pokud byla situace horší, museli si je vydobýt.

Jak jsem již uvedla, problematika tureckého kaganátu je téma, které bývá bohužel do značné míry přehlíženo a jistě by si zasloužilo další bádání.

7. Použitá literatura

Barfield, Thomas J. (1992). *The Perilous Frontier. Nomadic Empires and China*. Cambridge: Blackwell Publishers.

Di Cosmo, Nicola (2003). *Ancient China and Its Enemies. The Rise of Nomadic Power in East Asian History*. Cambridge: Cambridge University Press.

Di Cosmo, Nicola: „The Northern Frontier in Pre-Imperial China“. In: Loewe, Michael – Shaughnessy, Edward L. (eds.) (1999). *The Cambridge History of Ancient China*. Cambridge: Cambridge University Press.

Fairbank, John King (2007). *Dějiny Číny*. Praha: Lidové noviny.

Findley, Carter Vaughn (2005). *The Turks in World History*. Oxford: Oxford University Press.

Fletcher, Joseph (1979-1980). „Turco-Mongolian Monarchic Tradition in the Ottoman Empire“. In: *Harvard Ukrainian Studies* 3-4.

Golden, Petr B. (1992). *An Introduction to the History of the Turkic Peoples. Ethnogenesis and State-Formation in Medieval and Early Modern Euroasia and the Middle East*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.

Graff, David A. (2002). *Medieval Chinese Warfare, 300 – 900*. Cambridge: University Press.

Hrubý, Jakub (2002). „Nástupnická krize roku 643 n. l.. Příčiny a pozadí boje o trůn mezi syny císaře Tang Taizonga.“ In: *Studia Orientalia Slovaca*. Vol. 1. Bratislava: Katedra jazykov a kultúr východnej Ázie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského.

Hucker, Charles O. (1975). *China's Imperial Past. An Introduction to Chinese History and Culture*. Stanford: Stanford University Press.

Lattimore, Owen (1951). *Inner Asian Frontiers of China*. New York: American Geographical Society.

Lewis, Mark Edward (2009). *China Between Empires. The Northern And Southern Dynasties*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press.

Lovellová, Julia (2007). *Velká čínská zed'. Vzestupy a pády Čínské říše*. Praha: BETA.

Maršálek, Jakub: přednáška v rámci předmětu *Dějiny doby Chunqiu*. Praha: FF UK. [14.5.2010]

Maršálek, Jakub: přednášky v rámci předmětu *Dějiny Číny*. Praha: FF UK. [16.3.2010]

Průšek, Jaroslav (1971). *Chinese Statelets and the Northern Barbarians, 1400-300 B.C.* Praha: Academia.

Sinor, Denis: „The Establishment and Dissolution of the Türk Empire“. In: Sinor, Denis (ed.) (2000). *The Cambridge History of Early Inner Asia*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ślupski, Zbigniew - Lomová, Olga (2006). *Úvod do dějin čínského písemnictví a krásné literatury. Díl I. – Dynastie Shang až období Válčících států*. Praha: Nakladatelství Karolinum.

Taşgıl, Ahmed: „Göktürks“. In: Güzel, Hasan Celâl – Oğuz, C. Cem – Karatay, Osman (eds.) (2002). *The Turks. Vol. 1*. Ankara: Yeni Türkiye.

Twitchett, Denis – Fairbank John King (eds.) (2008). *The Cambridge History of China. Vol. 1. The Ch'in and Han Empires, 221 B.C.-A.D. 220*. Cambridge: Cambridge University Press.

Twitchett, Denis – Fairbank John King (eds.) (1979). *The Cambridge History of China. Vol. 3. Sui and T'ang China, 589-906*. Cambridge: Cambridge University Press.

Xiong, Victor Cunrui (2006). *Emperor Yang of the Sui Dynasty. His Life, Times, and Legacy*. Albany: State University of New York Press.

Yang, Liansheng: „The Organization of Chinese Official Historiography: Principle and Methods of the Standard Histories from the T'ang through the Ming Dynasty“. In: W. G. Beasley - E. G. Pulleyblank (eds.) (1961). *Historians of China and Japan*. London: Oxford University Press.

Prameny:

Li Guoxiang 李國祥, Gu Zhihua 顧志華, Chen Weisong 陳蔚松 (eds.) (1994). 資治通鑑全譯. vol. 12. 貴陽: 貴州人民出版社.

Li Guoxiang 李國祥, Gu Zhihua 顧志華, Chen Weisong 陳蔚松 (eds.) (1994). 資治通鑑全譯. vol. 13. 貴陽: 貴州人民出版社.

Li Guoxiang 李國祥, Gu Zhihua 顧志華, Chen Weisong 陳蔚松 (eds.) (1994). 資治通鑑全譯. vol. 14. 貴陽: 貴州人民出版社.

Li Guoxiang 李國祥, Gu Zhihua 顧志華, Chen Weisong 陳蔚松 (eds.) (1994). 資治通鑑全譯. vol. 15. 貴陽: 貴州人民出版社.

Xu Jialu 許嘉璐, An Pingqiu 安平秋, Huang Yongnian 黃永年 (eds.) (2004). 二十四史全譯: 舊唐書. vol. 6. 上海: 漢語大詞典出版社.

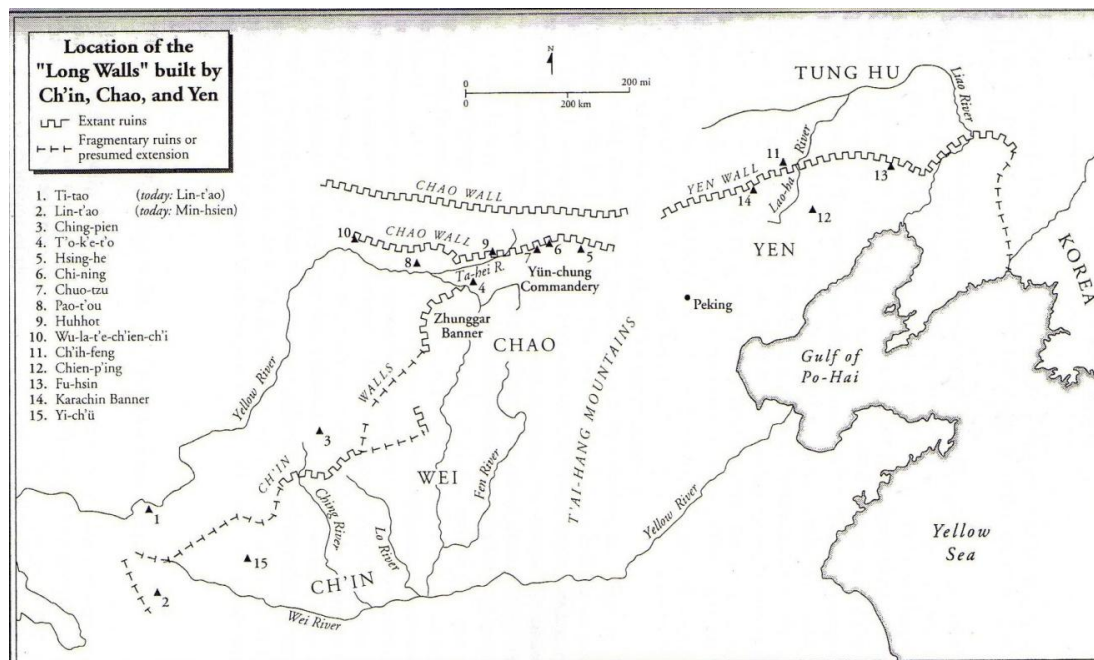
Xu Jialu 許嘉璐, An Pingqiu 安平秋, Sun Yongchang 孫雍長 (eds.) (2004). 二十四史全譯: 周書. vol. 1. 上海: 漢語大詞典出版社.

8. Internetové odkazy

<http://baike.baidu.com/view/252932.htm> (25.10.2011)

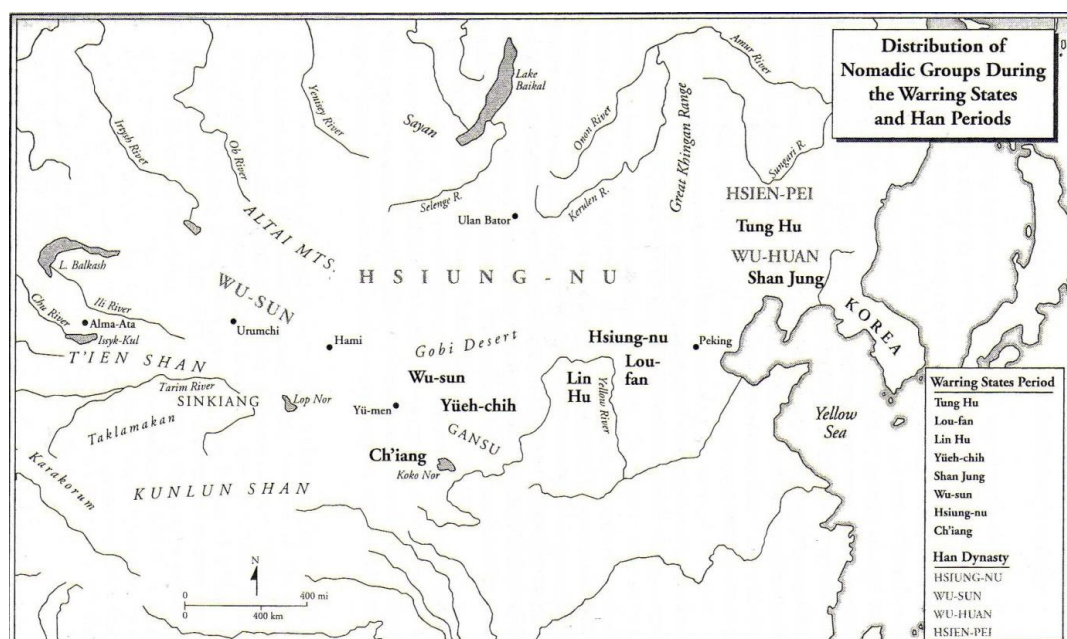
<http://baike.baidu.com/view/27696.htm> (27.10.2011)

9. Přílohy

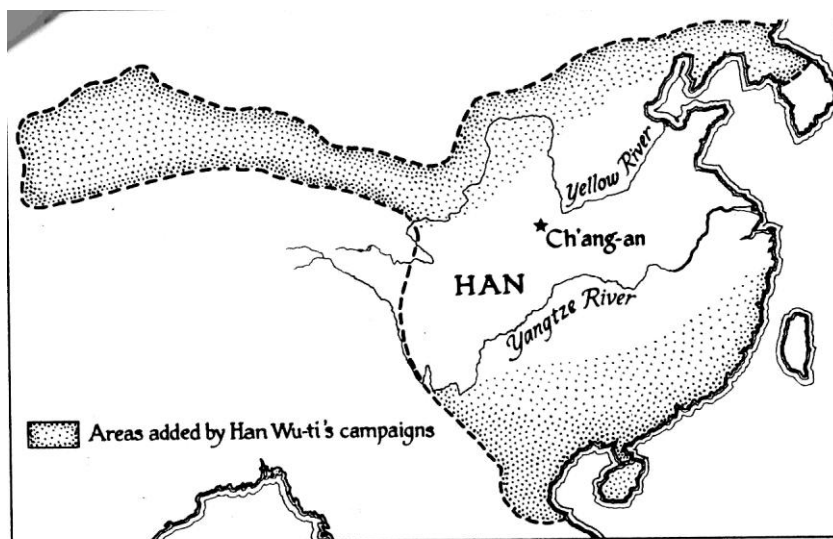
Příloha 1: Zdi postavené státy Qin, Zhao a Yan

Di Cosmo (2003): 141

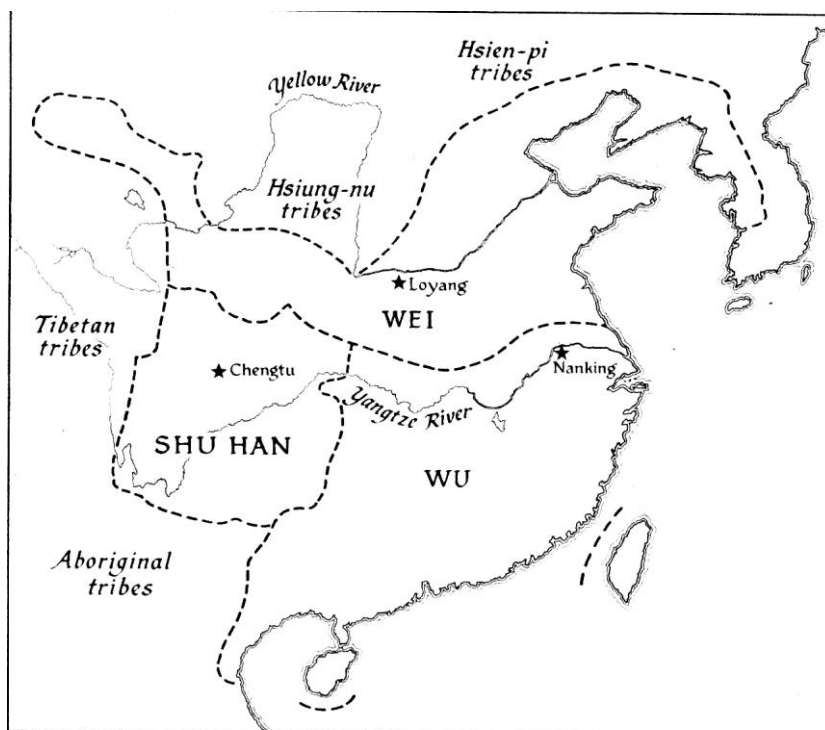
Příloha 2: Rozložení skupin kočovníků během období Válčících států a za dynastie Han

Di Cosmo (2003): 191

Map 3. The Han Empire, c. 100 B.C.

Příloha 3: Dynastie Han za císaře Wudiho – oblasti připojené k Číně díky jeho expanzi
 Hucker (1975): 126

Map 4. The Three Kingdoms, c. 230

Příloha 4: Období Tři říší a rozložení kmenů kolem hranic jednotlivých států
 Hucker (1975): 134